

Tartu Ülikool

Sotsiaal- ja haridusteaduskond

Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

Eesti noorte hoiakud internetipiraatluse suhtes

Bakalaureusetöö

Autor: Annika Teder

Juhendaja: Pille Pruulmann-Vengerfeldt, PhD

Tartu 2011

SISUKORD.....	2
SISSEJUHATUS.....	3
I TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD.....	6
1.1 Internetipiraatluse definitsioon ja arengulugu.....	6
1.2 Internetipiraatlusega seostuv seadusandlik ruum ja normid.....	9
1.3 Internetipiraatlus ja eetika.....	13
1.4 Hoiakute teooria.....	16
1.4.1 Hoiakud ja käitumine.....	16
1.4.2 Internetipiraatlus ja hoiakud.....	19
1.5 Uurimisküsimused ja hüpoteesid.....	20
II MEETOD JA VALIM.....	21
2.1 Meetod.....	21
2.2 Valim.....	22
III TULEMUSED.....	24
3.1 Internetipiraatlusega tegelemine.....	24
3.2 Internetipiraatluse tajutavad tagajärjed.....	25
3.2.1 Internetipiraatluse tajutavad kannatajad.....	28
3.3 Internetipiraatlusega seotud emotsioonid.....	31
3.4 Internetipiraatlusega seotud subjektiivsed normid.....	32
3.5 Internetipiraatluse eetilised kaalutlused.....	34
IV ARUTELU JA JÄRELDUSED.....	36
4.1 Käitumuslik tasand.....	37
4.2 Kognitiivne tasand.....	37
4.3 Afektiivne tasand.....	39
4.4 Subjektiivsete normide tasand.....	40
4.5 Eetiline tasand.....	42
4.6 Meetodi kriitika ja soovitused edasiseks uurimiseks.....	43
KOKKUVÕTE.....	44
SUMMARY.....	46
KASUTATUD KIRJANDUS.....	47
LISA1: KÜSITLUS.....	53

SISSEJUHATUS

“Allalaadimiskultuur on paisanud meie ühiskonna virvarri, kus valitseb teadmatus, kuidas siduda seda käitumist eksisteerivate sotsiaalsete ja juriidiliste struktuuridega” (Altschuller & Benbunna-Fich 2009: 50).

Käesolevas töös loetakse internetipiraatluseks autoriõigustega kaitstud sisu autori loata alla- ja üleslaadimist. Mugavuse, küllusliku valiku ning olematute kulude tingimustes on internetipiraatlusest kujunenud kogu maailmas nii laialt levinud käitumispraktika, et seda võib vähemasti noorte seas juba peaaegu normatiivseks lugeda (Siegfried 2004). Uuringufirma Nielsen Company andmetel külastas iga neljas eurooplane 2010. aastal regulaarselt veebisait, kus leidub autoriõigusi rikkuvaid meediafaile (IFPI Digital Music Report 2011).

Üle maailma juhvivad ja õhutavad võitlust internetipiraatluse vastu eelkõige muusika- ja tarkvaratööstus, sest nende tuluosad on piraatlus väidetavalt kõige sügavamalt uuristanud. Rahvusvaheline Fonograafiatööstuse Föderatsioon (IFPI) ja Äritarkvara Allianss (BSA) arvestavad iga-aastaseid piraatlusest tulenevaid kahjusid kümnetes miljardites (IFPI Digital Music Report 2011 & BSA/IDC Piracy Study 09). Akadeemilised uurimused on internetipiraatluse majanduslikku mõju analüüsid jõudnud aga väga erinevatele tulemustele alates ulatuslikest kahjuhinnagutest (Hunt et al 2009) kuni vastandliku arusaamani, et piraatluse otsene majanduslik mõju on praktiliselt olematu (Oberholzer & Strumpf 2004). Peamine probleem majanduslike mõjude arvestamisel seisneb selles, et puudub ühtne arusaam sellest, kas ja millise suhte alusel võib arvestada ebaseadulikult alla laaditud teoseid tööstuse saamata jäänud tuluks.

Selge on aga see, et internetipiraatlus on tänasel päeval kaugelt enam kui ainult majanduslik mureküsimus. Sellest on välja kujunenud laialt levinud sotsiaalne käitumisvorm, millega seostuvad nii oma põhimõtted kui ka ideaalid (Altschuller & Benbunna-Fich 2009). Mitmed uuringud on leidnud, et inimesed ei pea internetipiraatlust kuriteoks ega ebaeetiliseks käitumiseks (Lyonski & Druvasula 2008) ning on arvamusel, et nad ei tee oma käitumisega

kellelegi otsest kahju (Freestone & Mitchell 2004). Lisaks on “internetipiraatide” seas levinud suhtumine, et piraatlus toob ühiskonnale tervikuna kasu (Lau 2006).

Nagu eelnevast johtub, on tegemist teemaga, kus arvamusi, ja iseäranis lahkarvamusi, on palju. Kultuuriministeeriumi 2007. aasta aruanne annab põhjust arvata, et internetipiraatlus on Eestis vähemasti sama levinud kui mujal maailmas (Autoriõiguse... 2007). Eestis kontekstis on piraatluse valdkond akadeemia poolt suuresti tähelepanuta jäetud ning meie väikese turu tõttu pole ka rahvusvahelised uuringud Eestile keskendunud. Selle kohta, et teema väärrib uurimist ja sellega võiks tegeleda, annab tunnist ka see, et samaaegselt käesoleva uurimusega on sarnasel teemal valmimas ka Mario Luige magistritöö. Seega püüavad mõlemad tööd astuda esimest sammu selle tühimiku täitmiseks.

Olukorras, kus mitmed Euroopa riigid (näiteks Prantsusmaa ja Rootsi) on kohandanud oma seadusi piraatluse tõkestamiseks, on vägagi võimalik, et sarnased reglemendid jõuavad kunagi ka Eestisse. Nii seaduselojate kui ka tööstuse jaoks on aga kasulik tunda oma kodanikke ja tarbijaid, et leida lahendusi, mis lähtuvad nii loojatest, tarbijatest kui tehnoloogia võimalustest. Seega on antud töö ka praktiline väärtus. Situatsioonis, kus uute tehnoloogiate kontekstis on sotsiaalsed normid muutumas, tekib küsimus, mil määral tuleb säilitada seniseid reegleid ning kui palju ja millises suunas vajavad uuendusi nii seadused kui senised ärimudelid. Selge on see, et internetipiraatlus ei sobitu kuidagi tänase seadusruumi, loometööstuse ärimudelite ega autorite traditsiooniliste õigustega.

Kuivõrd mitmed uuringud (Lee & Low 2004) on leidnud, et noorema põlvkonna seas on internetipiraatlus laiemalt levinud kui vanemate seas, püüab käesolev bakalaureusetöö välja selgitada just Eesti noorte internetipiraatlusega seonduvaid hoiakuid. Noorte uurimine on seda enam põhjendatud, et just nemad koos oma rohkem või vähem järjekindlate põhimõtetega on ka meie tuleviku tarbijad ja loojad.

Mõned teadlased on seisukohal, et lähitulevikus võivad piraatlustegevuse vanusepõhised erinevused taanduda, kuna piraatluse seisukohast on nende hinnangul määravam oskusteave kui vanus *per se* (Hunt et al 2009). Tänapäevaste noorte oskusteave aga säilib suures osas ka vanuse

kasvades, mistõttu on eelduspärane, et ka nende piraatlustegevus jääb vanemas eas vähemalt mingil määral püsima.

Hoiakute uurimine on kasulik seetõttu, et hoiakud on suhteliselt püsivad ning ennustavad hästi käitumist (Trafimov & Finlay 1996). Seega võivad noorte hoiakud anda küllaltki usaldusväärset infot nii nende tänase kui ka tulevase käitumise kohta.

Käesolevas bakalaureusetöös kogutakse informatsiooni noorte hoiakute kohta formaliseeritud küsitluse abil, mida levitatakse eelkõige Facebooki keskkonnas. Saadud andmeid analüüsitakse kvantitatiivse andmeanalüüsi meetodil ning peamistest tulemustest leiab ülevaate kolmandast peatükist.

Esimeses peatükis antakse ülevaade käesoleva töö empiirilistest ja teoreetilistest lähtekohtadest ning defineeritakse töö seisukohast olulised mõisted. Esimese peatüki lõpust leiab ka bakalaureusetöö uurimisküsimused ning kesksed hüpoteesid.

Teine peatükk kirjeldab töö metoodikat ja valimit, kusjuures ülevaade antakse nii valimi moodustamise põhimõttest kui metoodika ülesehituse printsiipidest. Kolmas peatükk on organiseeritud hüpoteeside kaupa ning annab asjakohaste jooniste ja tabelite abil ülevaate töö peamistest leidudest.

Neljandas ehk diskussiooniosas arutletakse töö tulemuste ning nende võimaliku tähenduse üle meie ühiskonna kontekstis. Neljandast peatükist leiab ka meetodi kriitika ja ettepanekud selle kohta, kuidas antud teemat edasi arendada ja uurida.

Töö lisadest leiab käesoleva uurimuse empiirika kogumise aluseks olnud küsitluse.

I TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

Antud peatükis defineeritakse mõiste “internetipiraatlus” ning antakse ülevaade internetipiraatlust võimaldavatest tehnoloogiatest ja vastava valdkonna seadustest ja normidest. Seejärel käsitletakse internetipiraatlust ka eetilises vaatepunktist ning püstitatakse küsimus, kas ja mil määral võib internetipiraatlust vaadelda kui eetilist probleemi. Peatüki eelviimane osa keskendub hoiakute omadustele ning käsitleb hoiakute uurimise olulisust piraatluse kontekstis. Peatüki lõpust leiab bakalaureusetöö uurimisküsimused ja hüpoteesid.

1.1.1 INTERNETIPIRAATLUS: DEFINITSIOON JA ARENGULUGU

Cronani ja Al-Rafee (2006: 237) defineerivad digitaalset piraatlust kui “autoriõigustega kaitstud tarkvara- ja meediafailide ebaseaduslikku kopeerimist ja alla laadimist”. Käesolevas töös kasutatakse digitaalse piraatluse asemel sõna “internetipiraatlus”, kuna töös ei käsitleta digitaalsete failide jagamist väljaspool *online*-keskkonda (näiteks mälu-pulgale salvestatud muusikafailide jagamist sõpradega).

Seega on internetipiraatlus käesolevas töös defineeritud kui autoriõigustega tarkvara ja meediafailide ebaseaduslik kopeerimine (üles- ja allalaadimine) interneti keskkonnas. Sealjuures hõlmavad meediafailid nii muusikat, arvutitarkvara, filme, e-raamatuid, telesarju kui ka teisi autoriõigustega kaitstud sisuvorme.

Sõna „piraatlus“ kujunemislugu intellektuaalse omandi kontekstis viib meid tagasi 17. sajandi Inglismaale. Veel enne kui kehtestati esimesed autoriõiguse seadused, eksisteeris piraatlus nii sõnana kui käitumispraktikana. Johnsi (2009) kohaselt oli Londonis 17. sajandil hoone nimega Stationers Hall, kus inimene, kes tahtis avaldada raamatut (enamasti raamatumüüja), sai vastava teose registrisse kanda. Selle tulemusel kuulusid õigused raamatut trükis avaldada ja levitada temale ning keegi teine ei võinud sama sisu tema loata välja anda. Vastava praktikaga kaasnes loomulikult ka võimalus seda rikkuda või sellest mööda vaadata. Neile, kes avaldasid raamatuid, mille õigused kuulusid kellelegi teisele, hakati viitama kui piraatidele. (Johns 2009)

18. sajandil hakati intellektuaalse omandi valdkonda riiklikul tasandil reguleerima; esmalt Inglismaal, natuke hiljem ka Prantsusmaal. Ilmusid autoriõiguse seadused ning seeläbi muutus „piraatlus“ kui autoriõigustega kaitstud teoste loata tootmine ja müümine seadusevastaseks tegevuseks (Johns 2009).

Kui alguses olid piraatluse objektiks enamjaolt just trükitud teosed, siis vastavate tehnoloogiate arengu ja laia levikuga kujunesid ülemaailmselt loovtööstuse mureküsimumstekts ka muusika, filmide ja arvutitarkvara kopeerimine. Muusikapiraatlus eksisteerib juba alates kassetmakkide kasutusele võtmisest 1970. aastatel (Altschuller & Benbunan-Fich 2009). Uut tüüpi heli- ja videokandjate (CD, VHS, DVD) ning vastavate lindistus- ja mahamängimise tehnoloogiate laia levikuga kasvas piraatkoopiade vahetamine ning nendega äritsemine massiliseks. 2005. aastal hindas IFPI heliteoste piraatkoopiatega kauplemise turgu üle maailma 4,5 miljardi dollari suuruseks (Recording... 2007).

Arvutitehnoloogiate ilmumise ja levikuga kujunes piraatluse objektiks ka tarkvara. Sellest ajast pärineb slängtermin *warez*, millega hakati viitama igasugusele kräkitud ehk lahtimuugitud kommertstarkvarale (What... 2006).

Esimesed organiseeritud *warez*-grupid, mis tegelesid tarkvara kräkkimise ja selle levitamisega tekkisid 80. aastatel. Kui esialgu levitati piraattarkvara ka postiteenuseid kasutades (*mail trading*), siis arvutivõrkude tehnoloogiate arenedes muutus *warezi* levitamine võrgupõhiseks ning selleks kasutati esialgu teatetahvlisüsteeme (BBS ehk *Bulletin Board System*), interneti rühmadiskussioone (IRC ehk *Internet Relay Chat*) ning USENETi uudisgruppe (*newsgroups*). (Vekhter & Peng 2000)

BBS'i (*Bulletin Board System*) ehk teatetahvlisüsteemi võib lugeda võrgupõhise piraatlustegevuse hälliks. Teatetahvlisüsteemi saab arvutilt modemi kaudu sisse helistada (tihtipeale on lisaks numbrile vaja teada ka võrgu salasõna) ning seal lugeda teiste kasutajate poolt teatetahvlile jäetud sõnumeid ja soovi korral ka ise sõnumeid saata (Vallaste 2011). Sealjuures aga saavad kasutajad teatetahvlile üles riputada ka tarkvarafaile, mida teised võrgu kasutajad sealt alla laadida saavad (Vekhter & Peng 2000).

90. aastate lõpus hakkas ülemaailmselt populaarsust koguma lairibaühendus (*broadband*), mis võimaldas senisest oluliselt kiiremat internetiühendust ning seeläbi ka suuremate failide (nt filmid) hõlpsamat levitamist. Kiire interneti laiema levikuga muutus internetipiraatlus järjest suurema inimgrupi “hobiks”, kuivõrd ühelt poolt tekkis järjest rohkematel inimestel vajalik oskusteave (*know-how*) ning teisalt muutus ligipääs piraatfailidele tavakasutaja jaoks järjest mugavamaks tänu kasutajasõbralike ja lihtsate failivahetusüsteemide esilekerkimisele (Hunt et al 2009).

Kuigi *Warez*-grupid olid ja on algallikaks väga ulatuslikule hulgale piraattoodetest, siis laiema üldsuseni jõuab autoriõigustega kaitstud meediasisu pigem selliste üldlevinud failivahetusmehhanismide nagu näiteks partnervõrgustike kaudu (Malcolm 2003). Seega ei pea tavakasutaja oma lemmikfilmi tasuta allalaadimiseks olema kuidagi seotud *warez*-gruppidega ega midagi teadma nende tegevuse spetsiifikast; piisab vaid oskusest trükkida otsingumootorisse filmi nimi ja sõna “download” (e. k. “lae alla”) ning tasuta filmielamus on paari klikki ning lühikese ooteaja kaugusel.

Konkurentsituult kõige populaarsem viis, kuidas inimesed autoriõigustega kaitstud materjale täna internetis jagavad, ongi partnervõrgu (peer-to-peer networks ehk P2P) põhine failijagamine. Ida-Euroopas moodustas P2P genereeritud liiklus 2008. aastal 70% kogu internetiliiklusest (Schulze & Mochalski 2009).

Partnervõrk on võrk, kus kõik laua- ja sülearvutid töötavad samaaegselt nii klientide kui serveritena ja jagavad oma faile kõigi teiste võrgus olevate kasutajatega (Vallaste 2011). P2P failijagamine saavutas ülemaailmse populaarsuse aastal 1999, kui Shawn Fanning tuli turule rakendusega Napster, mis võimaldas inimestel üle keskse vahendusserveri tasuta oma arvutites leiduvaid muusikafaile vahetada (Hunt et al 2009). Napsterist alates on P2P võrgud muutunud esmalt detsentraliseerituks ning seejärel ikka laiemaks, populaarsemaks ja suuremat anonüümsust võimaldavaks. Täna on vaieldamatult populaarseim P2P failijagamise protokoll BitTorrent (Schulze & Mochalski 2009), mille põhimõte seisneb selles, et igaüks, kes parajasti mingit faili alla laeb, laeb seda samal ajal ka teiste jaoks üles (Vallaste 2011). Seega on uute tehnoloogiate valguses lõhutud ka kunagine eristus üles- ja allalaadijate vahel.

P2P on küll kõige populaarsem, aga siiski vaid üks kümnetest võimalustest, kuidas autoriõigustega materjali interneti keskkonnas jagatakse. Traditsioonilistest viisidest võib välja tuua näiteks FTP-serveritesse üleslaadimist, meediafailide jagamist meili teel (nt Gmailis saab saata kuni 2GB suuruseid faile) või kohtvõrkude (Local Area Network – LAN) põhised failivahetust, mis on väga levinud näiteks ülikoolilinnakutes.

Viimase paari aasta jooksul on populaarsust kogumas ka striimide teisendamine püsifailideks (ing k. *stream ripping*), kus vastavad programmid võimaldavad näiteks YouTube'ist meelepärased laulud või videod oma arvuti kõvakettale salvestada, ning ühe-kliki veebimajutus (*one-click hosting*), kus kasutajad saavad oma arvutis olevad failid teenusepakkujate veebisaitidele üles laadida ning seejärel vastavaid linke näiteks blogides või sotsiaalvõrgustikes jagada (Hunt et al 2009).

Altschulleri ja Benbunna-Fichi (2009) kohaselt on partnervõrgu (P2P) tehnoloogiad koos interneti püsiühenduse laia leviku, kõvakettaruumi kulude vähenemise ja kokkupakkimise tehnoloogiate arenguga loonud maailma, kus digitaalse sisu (muusika, filmid, raamatud jne) jagamine on hõlbus, aja- ja ressursikulud minimaalsed ning kopeerimisest tulenev kvaliteedikadu peaaegu olematu.

Kui füüsilises keskkonnas sai selgelt eristada suuremastaabilist piraatlusäri ning väiksemat sõpradevahelist jagamis- ja vahetustegevust, siis digitaalses keskkonnas on tasuta failivahetuse suhetega ühendatud kogu internetiseeritud maailm. Seega on internet nihutanud piraatluse keskendumisraskuse äriolistelt suhtelt vaba jagamise ja levitamise mentaliteedile.

Mida kiiremaks ja üldlevinumaks muutub Internet ning mida laiemaks „tasuta“ kättesaadav sisuvalik, seda mugavamaks muutub ka piraatlusega tegelemine. Nii täidab internetipiraatlus efektiivselt internetiajastu tarbija kolme peamist nõudmist: seda, mida ma tahan, siis, kui ma seda parasjagu tahan, selle eest midagi maksmata.

1.2 INTERNETIPIRAATLUS – SEADUSANDLIK RUUM JA NORMID

Intellektuaalse omandi valdkonda reguleerivad Eestis kohalikud seadused, rahvusvahelised lepingud ja Euroopa Liidu dokumendid (Pisuke 2004). Neist peamine ja antud bakalaureusetöö teema kontekstis esmatähtis on autoriõiguse seadus.

Autoriõigus tekib Eestis kirjandus-, kunsti- ja teadusteostele (AutÕS § 4 lg 1), kusjuures teoseks loetakse mistahes originaalset tulemust kirjanduse, kunsti või teaduse valdkonnas, mis on oma vormi kaudu tajutav ning reprodutseeritav kas vahetult või mingi tehnilise vahendi abil (AutÕS § 4 lg 2). Selliste teoste hulka kuuluvad muu hulgas ka näiteks muusika-, audiovisuaalsed- ja kirjandusteosed ning arvutiprogrammid (AutÕS § 4 lg 3).

Sealjuures kuulub autorile (autoriõiguse omanikule) ainuõigus igal moel ise oma teost kasutada, lubada ja keelata oma teose samaviisilist kasutamist teiste isikute poolt ja saada tulu oma teose sellisest kasutamisest (AutÕS § 13 lg 1). Kasutusviise, mille keelamine ja lubamine autori õiguste hulka kuulub, on seaduses üles loetletud 11. Antud töö kontekstis on aga olulised autorile võimaldatud kontroll teose reprodutseerimine ehk koopia tegemise (AutÕS § 13 lg 1 p1) ning teose üldsusele kättesaadavaks tegemise üle sellisel viisil, et isikud saavad teoseid kasutada nende poolt individuaalselt valitud kohas ja ajal (AutÕS § 13 lg 1 p 9¹)

Just need kaks tegevust on analoogsed Interneti keskkonna alla- ja üleslaadimisega, kus esimesel juhul tehakse autori teosest endale arvuti kõvakettale koopia ning teisel juhul tehakse see koopia üldsusele kättesaadavaks.

Situatsiooni teeb allalaadimise kontekstis õiguslikult segasemaks autoriõiguse seaduse paragrahv 26, mis käsitleb audiovisuaalse teose kasutamist isiklikeks vajadusteks. Paragrahv 26 kohaselt on autori nõusolekuta lubatud audiovisuaalset teost või teose helisalvestist reprodutseerida kasutaja enda isiklikeks vajadusteks (AutÕS § 26 lg 1). Sealjuures on välja toodud, et autoril on õigus saada õiglast tasu oma teose sellise kasutamise eest.

Näib, et antud punkt tekitab paljudes tavainimestes väärarusaamu. Nimelt kohtab mitmete Eesti foorumite vastavasisulistes aruteludes mõtet, et allalaadimise näol on tegemist teose kopeerimisega inimese isiklikuks tarbeks ning seega pole antud teguviis ebaseaduslik (Failide... 2010).

Sisekaitseakadeemia õppejõu Riina Kroonbergi kohaselt on igal inimesel olemas argiteadmine õiglusest ja õigusest ning kehtivatest normidest, kuid tema sõnul on “ennatlik eeldada, et kõigil neil oleks olemas ka teadmised õigustest ja kohustustest juriidilises aspektis” (Kroonberg 2010: 194). Autoriõigus interneti keskkonnas näib olevat üks sellistest teemadest, kus inimesed piiri

seadusliku ja ebaseadusliku vahel hästi ei taju või taha seda enda jaoks selgeks joonistada. Kroonbergi arvates peaksid kohtulahendid aitama inimestele selgitada, mis on õige ja mis väär. “See tähendab ühiskonnas kehtivate väärtushinnangute tunnetamist ja omaksvõtmist, mille tagajärjel eeldatavasti ka rikutakse kehtivaid norme vähem” (Kroonberg 2010: 194).

Kuivõrd kohtupraktika allalaadimise ja partnervõrkude (P2P) kaudu failijagamise osas Eestis senini puudub, siis pole ka kohtulahendite mõttes “teadvustustööd” tehtud. Küll aga on üksikutel juhtudel karistatud ftp-serveritesse üles laadijaid: näiteks sai 2007. aastal 13 000 kroonise trahvi mees, kes laadis Starmani serverisse üles filmi “Klass” (Berendson 2007). Kui pidada silmas internetipiraatlusega tegelevate inimeste hulka, on üksikisikute karistamine ka üle maailma siiski pigem marginaalne praktika. Kuivõrd tavakasutajatega kohtus käimine on aja- ja ressursikulukas, siis pole see autoriõiguste omanike jaoks lihtsalt otstarbekas (Lemley & Reese 2004).

USAs on kohaliku muusikatööstuse esindaja RIAA (Recording Industry Association of America) siiski üksikisikute vastu tuhandeid kohtuasju algatanud (Anderson 2010) ning saavutatud ettevõtte sulgemisega päädivaid võite ka mitmete P2P teenusepakujate üle (nt Napster 2001, Limewire 2010). Hoolimata RIAA võitudest, on illegaalse failijagamise levik Lysonski ja Durvasula (2008: p175) kohaselt on USAs aasta-aastalt ainult kasvanud. Kuna tuhandeid kohtuasjad puudutavad vaid väga väikest osa USA “internetipiraatidest”, siis on üksikisiku jaoks vahelejäämise risk sellegipoolest minimaalne.

Hsu ja Shiue (2008) kohaselt on risk saada tarkvarapiraatlusega tegelemise pärast karistada üliõpilaste jaoks niivõrd madal, et see tudengite käitumisele mõju ei avalda. Küll aga leidsid Hsu ja Shiue (2008:729) et need tudengid, kes arvasid, et nende perekond ja sõbrad piraatlust hukka mõista võivad, olid ka rohkem valmis tarkvara legaalsel teel omandama.

Seega näib, et olukorras, kus õigusorganite haare on väike, mängivad inimeste jaoks olulisemat rolli sotsiaalsed normid. Sotsiaalne norm on siinkohal defineeritud kui reegel, mis ei ole tagatud seadustega, kuid mida enamik inimesi sellest hoolimata järgib (Posner 1997: 365). Kui seaduste järgmist tagatakse eelkõige karistavate meedete abil, siis norme järgivad inimesed seetõttu, et see on kasulik (näiteks keelereeglite järgimine võimaldab inimestel üksteisega suhelda) ning kuna normide eiramisega võib kaasneda teiste halvaks panu (Posner 1997). Posneri kohaselt

peetakse normidest kinni ka selleks, et vältida süü- või häbitunnet, mis normi rikkumisega kaasneda võiks.

Piraatluse kontekstis on üldkehtivate sotsiaalsete normide esiletoomine praktiliselt võimatu, kuivõrd seniste uuringute põhjal on ilmnunud, et normid erinevad nii kultuuriti (Brey 2007) kui generatsiooniti (Lee & Low 2004). Kuna üldkehtivad normid puuduvad või on vähemasti segased, siis mängivad olulist rolli subjektiivsed normid ehk see mida arvavad ja teevad inimeste sõbrad, tuttavad ja kolleegid.

Suurem osa piraatlusteemat puudutavaid uuringuid põhineb tudengite valimil ning peamise tulemusena on leitud, et üliõpilaste seas on internetipiraatlus üldlevinud käitumispraktika, mida võib vähemalt vastava grupi sees sotsiaalselt normatiivseks lugeda (Siegfried 2004, Freestone & Mitchell 2004). Millel rajaneb selline seadusega vastuoluline norm?

Kuivõrd internet on välja kujunenud suuresti info vaba jagamise ja vahetamise põhimõtetel, siis sobitub internetipiraatlus hästi vastava keskkonna mentaliteediga. Selle kohta, et internet ja tasuta on võrdusmäärgiga liikmed, saadavad signaale näiteks meediaväljaanded, kes oma *online*-sisu eest tasu ei nõua, vabavaratootja ning ka väga paljud autoreid ise (nt Radiohead, The Charlatans), kes oma teosed tasuta allalaadimiseks üles riputavad.

Altschulleri ja Benbunna-Fich'i (2009) hinnangul võib öelda, et internetipiraatlus on saanud osaks meie ühiskonna sotsiaalsest kultuurist hoolimata selle tegevuse ebaseaduslikust staatusest. Vaba ja ulatuslik sisu jagamine aga ei sobitu kuidagi traditsioonilise autoriõiguse seaduse raamistikuga. Seega on uute tehnoloogiate arenguga suurenenud lõhe selle vahel, kuidas asjad on ja kuidas seadused eeldavad, et nad oleks (Altschuller & Benbunna-Fich 2009).

Tulevikku vaadates on huvitav küsimus see, kas käesolev lõhe seaduse ja normide vahel kujuneb piisavalt suureks, et seadusi muudetaks vastavaks normidele või püütakse karmimate seaduste ja suurema järelvalve abil pigem norme muuta.

Mõned akadeemikud on jõudnud järeldusele, et autoriõigus seadus tänasel kujul oma aja ära elanud ja selle järele pole digitaalses keskkonnas mingit vajadust (Ku 2002, viidatud Lemley & Reese 2004 kaudu), teised on selles osas skeptilisemad ning arvavad, et autoriõigus on hädavajalik, et tagada loometegevuse järjepidavust (Lemley & Reese 2004). USAs on

autoriõiguse lõdvenemise asemel näha hoopis vastupidine tendents: autoriõiguste kestus teostele on pikenenud (Copyright Term Extension Act 1998) ning autoriõiguse poolt kaitstavate objektide hulk laienemas (S.3728 2010).

Seega on riiklikul tasandil täna kehtiv hoiak, et autorite õigused on pühad ning internetipiraatlus hälbiv käitumisvorm, mille vastu tuleb võidelda. Piraatluse tõkestamiseks on viimase paari aasta jooksul mitmes Euroopa riigis (nt Prantsusmaa ja Inglismaa) võetud kasutusele senisest karmimaid meetmed. 2009. aastal võeti Prantsusmaal vastu nn HADOPI seadus, mille kohaselt kasutaja, kes tabatakse Interneti keskkonnas autoriõigusi rikkumas, saab kaks hoiatust ja kolmanda rikkumise korral jääb ilma internetita (Ernesto 2010).

Kuivõrd HADOPI seadus ei hõlma aga kõiki uuemaid piraatlusega tegelemise vorme, siis ühe uuringu kohaselt piraatluse tase Britannia maakonnas pärast seaduse jõustumist hoopis tõusis. (Deajean et al 2010, viidatud Anderson 2010 kaudu). Seega näib, et normide murdmise karmide seaduste abil ei pruugi alati soovitud tulemusi anda, kuivõrd „patustamine“ areneb vähemalt ühe sammu võrra kiiremini kui vastavad reguleerivad seadused.

On selge, et interneti keskkond on piraatluse kontekstis esitanud uue väljakutse nii meie seaduslikele- ja järelevalveorganitele kui ka loovtööstusele. Kuivõrd on võimalik, et piraatlus on suure hulga inimeste jaoks kujunenud normipäraseks käitumiseks, siis nii suure osa rahvuse kriminaliseerimine ei tundu mõistlik ega võimalik. Kuidas seega tagada olukord, et rahul oleksid nii autorid kui tarbijad ning loomekeskkond õitseks?

Viimase paari aasta jooksul on turule ilmunud mitmeid legaalsed teenusepakkujaid (nt Spotify, Voddler), kes teevad koostööd plaadifirmade ja filmistuudiotega ning võimaldavad kasutajatel kas tasuta või väikese maksu eest pääseda ligi suurele hulgale muusikale ja filmidele. Kas ja kuivõrd jätkusuutlikud on sellised ärimudelid ning kas nende valguses internetipiraatlus väheneb, näitab tulevik.

1.3 INTERNETIPIRAATLUS JA EETIKA

Eetika on käesolevas töös defineeritud kui õige ja kõlbelise käitumise normid ja printsiibid (Altschuller & Benbunan-Fich 2009: 50). Kallmani ja Grilli (1996, viidatud Altschuller & Benbunan-Fich 2009 kaudu) järgi vajab iga otsus, mis pole sotsiaalsete standardite kohaselt

läbinisti õige või vale eetilist kaalumist. Nende eetilise otsuse raamistik seob eetika ja seadused maatriksisse, mille kohaselt saab iga käitumise paigutada ühte neljast võimalikust kategooriast: eetiline-legaalne, ebaetiline-legaalne, eetiline-illegaalne, ebaetiline-illegaalne. Piraatluse kontekstis jäävad võrrandisse kaks viimast varianti, kuivõrd tänaste seaduste kohaselt on internetipiraatlus illegaalne teguviis. Seega jääb vastata küsimus: eetiline või ebaetiline?

Kui rääkida internetipiraatlusest ja eetikast, tuleb esmalt arvesse võtta, et sõna internetipiraatlus koosneb kahest olulisest komponendist: internet ja piraatlus. Freestone'i ja Mitchelli (2004:122) kohaselt on internet sillutanud teed mitmetele uutele hälbivatele käitumisvormidele, millest mõned on täiesti uued ja teised tehnoloogiliselt uuenenud versioonid pikaajalistest eetilistest debattidest. Kuigi piraatlus eksisteeris ka enne interneti, siis ei saa me siiski võrdsustada interneti-eelset ja tänapäevast piraatlustegevust, kuivõrd internet on panustanud oluliselt piraatlustegevuse teisenemisse. Näiteks on internet lõhkunud piirid piraatkoopia müüja ja ostja vahel, panustanud piraatluse oluliselt laiemasse levikusse ning nihutanud keskendumisraskuse piraatkoopiatega kauplemiselt vastastikku jagamise põhimõtetele.

Shangi ja kolleegide järgi (2008: p360) õpitakse ebaetilist käitumist nagu teisigi käitumisvorme sotsiaalse interaktsiooni kaudu. Interneti keskkonna suhtlus põhineb aga suuresti sisu vaba jagamise, vahetamise ja levitamise printsiipidel. Kui inimesed postitavad laule oma blogidesse või riputavad televiisorist filmitud saateid Youtube'i, siis jagavad nad seeläbi teistega oma rõõme või pettumusi, oma uusi avastusi või taasleitnud vanu kiindumusi.

Freestone ja Mitchelli (2004) küsivad, kas interneti tuleks ehk käsitleda eetiliste küsimuste tõlgendamisel füüsilisest maailmast eraldiseisva keskkonnana, kuna internetis võib olla kujunenud oma spetsiifiline eetiline kultuur ehk "netikett" (ing. k netiquette) vastavate uskumuste, reeglite ja standarditega. Antud küsimus on õigustatud ka hälbivate käitumisvormide selgitamisel ja analüüsimisel. Näiteks on leitud, et inimesed suhtuvad kuritegudesse infotehnoloogia vallas nii eetilisest kui juriidilisest perspektiivist kergemalt kui teistesse kuritegudesse (Forester & Morrison 1994).

Freestone ja Mitchell (2004) leidsid, et vaid 5% nende poolt küsitatud üliõpilastest arvab, et autoriõigustega kaitstud muusika- ja videofailide autori loata allalaadimine on eetiliselt vale

käitumisviisi. Kas seega võib järeldada, et ülejäänud 95% tudengitest on moraalivaesed inimesed?

Lysonski and Durvasula (2008: p167) leidsid, et ka inimesed, kes peavad end ise väga eetilisteks ning on nõus väitega, et “artistidele nende õiguspäraste tulude maksmata jäämine on ebaeetiline”, ei olnud sugugi sama tõrjuvad allalaadimise idee suhtes. Antud leiu üks tõlgendusvõimalus on see, et internetipiraatlusesse lihtsalt ei suhtuta kui eetilisse küsimusse

Glass ja Wood (1996: p1189) selgitavad: “Inimene, kes ei taju, et tegemist on moraalse probleemiga, ei suuda ka kasutada moraalse otsuse tegemise skeemi”. Hunt jt (2009) pakuvad välja, et ebaseaduslik allalaadimine toimub nii hõlpsalt, kiiresti ja automaatselt, et inimestel ei pruugi eetilisteks kaalutlusteks aegagi jääda.

Cronan ja AL-Rafee (2007) on siiski leidnud, et eetilist dimensiooni ei tasu täiesti kõrvale heita. Nende uuringu kohaselt tundsid 50% nende küsitletuist, et piraatlus ei ole moraalselt õige tegevus ning see tunnus oli negatiivses seoses kavatustega piraatlusega tegeleda.

Altschuller ja Benbunan-Fich (2009: 54) aga avastasid, et ka paljud neist üliõpilastest, kes piraatlust eetiliselt valeks peavad, oleksid valmis sellega mõnes situatsioonis tegelema ning soovitaksid seda ka teistele.

Eckhurdt ja kolleegid (2007) pakuvad välja, et eetilise otsuse tegemisel mängivad olulist rolli nii personaalsed kui situatiivsed tegurid. Kuivõrd vastavaid tegureid või situatsioone võib leiduda sadu erinevaid, alates raha puudusest kuni kärsituseni, ei püüa me siinkohal võimalikest teguritest ülevaadet anda. Küll aga tõdeme seda, et on võimalik, et inimese eetilised põhimõtted ja käitumine on mõnikord vastuolus.

Lisaks on võimalik, et inimesed tajuvad küll eetilise probleemi olemasolu, kuid leiavad, et nende tegevuse tulemus kaalub üles reeglite eiramisest tuleneva kahju. Näiteks internetis teistele autoriõigustega kaitstud faile kättesaadavaks tehes võib inimene argumenteerida, et kuigi autorid võivad selle tõttu majanduslikku kahju kannatada, saavad palju rohkemad inimesed selle tulemusena kasu näiteks nauditava elamuse läbi. Hunti ja Vitell'i (1986) eetilise otsuse tegemise teooria kohaselt mõjutavadki inimesi käitumist nii deontoloogilised (reeglid määravad, mis on eetiline) kui ka teleoloogilised (tegude tagajärjed määravad eetilise) hinnangud (viidatud

Cronan & Al-Rafee 2007 kaudu). Deontoloogilises plaanis on internetipiraatlus ebaseaduslik tegevus (kuigi siingi on seadused ja normid inimestele tihti ebaselged, vt eelmine pk), teleoloogilises plaanis aga seostub piraatlus nii positiivsete kui negatiivsete tulemustega.

Kuivõrd internetipiraatluse tagajärjed pole enamasti silmaga nähtavad, siis mängivad väga olulist rolli just inimese teadmised ja hoiakud oma tegude võimalike tagajärgede suhtes. Vastavad hoiakud võivad oluliselt panustada sellesse, kas inimene peab piraatlust õigeks või valeks käitumiseks ning kas ta sellega tegeleb või mitte.

1.4.1 HOIAKUD JA KÄITUMINE

Käesoleva bakalaureusetöö peamine eesmärk on uurida Eesti noorte hoiakuid internetipiraatluse suhtes. Hoiakute uurimine on tänuväärne seetõttu, et hoiakute põhjal on võimalik teha küllaltki täpseid ennustusi inimeste pikemaajalise käitumise kohta. Kuivõrd käitumise enda vaatlemine on aja- ja ressursikulukas ning võimaldab vaid väga väikest valimit, siis pakub hoiakute uurimine suhteliselt odavat ja usaldusväärset alternatiivi.

Fishbein ja Ajzen (1975: 6) defineerisid hoiakuid 1975. aastal kui: “Õpitud eelsoodumusi reageerimaks püsivalt soodsal või ebasoodsal viisil mingi objekti, isiku või sündmuse suhtes”. Fishbeini ja Ajzeni kohaselt on hoiakud õpitud, järjekindlad ja seotud soodsate või ebasoodsate reaktsioonidega.

Teaduslikes uuringutes (Fishbein & Ajzen, 1991; Peace et al 2003) on korduvalt kinnitust leidnud see, et hoiakud on kõige olulisemaks faktoriks, mis mõjutavad inimese käitumiskavatsusi. Trafimovi ja Finlay’ ülevaateuuringu (1996) kohaselt olid hoiakud parimaks käitumiskavatsuse ennustajaks 29-s uuringus 30-st. Peace ja kolleegid (2003) leidsid, et seesama eeldus kehtib ka tarkvarapiraatluse kontekstis. Kavatsus on aga omakorda kõige tugevalt seotud käitumise endaga (Fishbein & Ajzen 1975).

Seega, tundes hoiakuid, on võimalik suhteliselt edukalt ennustada ka käitumist, aga seda ainult siis, kui uurija on kursis hoiakute omadustega, oskab valida sobilikku metoodikat ning on teadlik ka teistest käitumist mõjutavatest faktoritest.

Mõne objekti või käitumise suhtes on inimene lausa kirglikult toetav, teise suhtes aga nõrgalt pooldav. On tõenäoline, et sellest tulenevalt on tõenäosus vastavate hoiakute kooskõlaliseks käitumiseks ka veidi erinev. Holland ja kolleegid (2002) leidsid, et tugevad hoiakud ennustavad hoiakuga kooskõlalist käitumist oluliselt paremini ja on püsivamad kui nõrgad hoiakud. Lisaks ilmneb aga, et nõrku hoiakuid mõjutab reaalne käitumine hoiaku objekti suhtes, tugevaid aga mitte. Piraatluse kontekstis võib seda tõlgendada nii, et kui inimene mõistab tugevalt piraatluse hukka, siis ta suure tõenäosusega sellega ei tegele ning tema suhtumine on ajas küllaltki püsiv. Inimene, kes aga arvab, et ehk see just kõige parem käitumisviis ei ole, võib sellega kas tegeleda või mitte ning vastav käitumine (või käitumata jätmine) mõjutab ka inimese hoiakuid nii, et nad käitumisega kooskõlas oleksid. Haddocki ja Huskinsoni (2006) kohaselt on hoiakute püsivus positiivses seoses ka hoiakute teadvustatuse astme ja struktureeritusega.

Hoiakud ei pruugi alati olla kooskõlas üksikute käitumisaktidega, aga ennustavad suhteliselt edukalt inimeste käitumist pikema ajaintervalli jooksul. Näiteks Fishbeini ja Ajzeni (1975) kohaselt ennustavad inimeste religioossed hoiakud nõrgalt seda, kas nad lähevad järgmisel pühapäeval kirikusse, küll aga mõjutavad need küllaltki hästi religioosete tegevuste (palvetamine, kirikus käimine) koguarvu pikema ajavahemiku jooksul. Seega on hoiakute uurimine kasulik kontekstis, kus järeltõlget tahetakse teha pigem pikemaajalise (tüüpilise) käitumise kohta.

Samuti on leitud, et hoiakute ja käitumise kooskõla on seda suurem, mida sarnasem on nende konkreetsuse aste. Kui uuritav hoiak on väga üldine, aga käitumine spetsiifiline, siis hoiakud käitumist ei ennusta, kui aga mõlemad on spetsiifilised, siis ennustavad hoiakud käitumist hästi. Näiteks leidis Oskamp (1991, viidatud Myers 1993 kaudu), et ümbertöötlemisega seotud hoiakud (aga mitte üldised keskkonnasäästlikud põhimõtted) ennustavad hästi ka ümbertöötlemisega seotud käitumisi.

Brehmi ja kolleegide (2005) kohaselt ennustavad hoiakud, mis kujunevad isikliku kogemuse pinnalt (nt allalaadimise tegevus) käitumist paremini ja on püsivamad, kui hoiakud, mille kujunemisel otsene kokkupuude hoiaku objektiga puudub (allalaadimise kohta artikli lugemine).

Sealjuures tuleb aga siiski arvesse võtta, et hoiakud ei ole ainsaks faktoriks, mis käitumist mõjutavad ning olenevalt situatsioonist võib eri faktorite kaalukus varieeruda. Nimelt on leitud,

et käitumist mõjutavad ka situatiivsed tegurid, afektiivne seisund, subjektiivsed normid ning tajutud kontroll oma käitumise üle (Brehm et al 2005). Seega on täiesti võimalik situatsioon, kus inimese hoiakud ja käitumine pole omavahel sugugi kooskõlas.

Kõike eelnevat on arvesse võetud ka bakalaureusetöö küsitluse koostamisel ning tulemuste põhjal järelduste tegemisel. Nimelt on väidete koostamisel lähtutud sellest, et käitumine ja hoiakud oleksid sarnase spetsiifilisuse astmega ja et vastajad saaks väljendada ka oma hoiakute tugevust (nt “täiesti nõus” ja “üldiselt nõus”). Järelduste tegemisel aga võetakse arvesse seda, et hoiakud ei pruugi ennustada spetsiifilisi käitumise akte, vaid annavad pigem informatsiooni inimese käitumise kohta pikema aja vältel.

1.4.2 INTERNETIPIRAATLUS JA HOIAKUD

Sotsiaalpsühholoogide seas on levinud hoiakute käsitlemine kolmemõõtmelistena (Brehm et al 2005)

- Tunnetuslik ehk kognitiivne mõõde — seotud uskumuste ja ideedega ning teadmistega objekti suhtes. Kognitiivsed uskumused on ka näiteks inimese arvamused käitumise võimalik tulemuste kohta (Cronan & Al-Rafee 2006)
- Afektiivne — seotud sellega, mida inimene tunneb hoiaku objekti suhtes. Afekti mõiste hõlmab emotsioone ja emotsionaalseid reaktsioone. Sealjuures on leitud, et afektiivne seisund, mis on tekkinud hoopis teistel asjaoludel, võib samuti hoiakuid mõjutada (Schwarz 1990, viidatud Baron & Byrne 1997 kaudu).
- Tungide ehk käitumismõõde — seotud inimese tendentsiga tegutseda või astuda samme hoiaku objekti suhtes. See, kui inimene järjepidevalt mingit moodi käitub, annab alust arvata, et inimesel on selle käitumise objekti suhtes käitumisega kooskõlaline hoiak.

ABC (*affective-behavioural-cognitive*) mudeli kohaselt mõjutavad hoiakute kolm komponenti teineteist vastamisi ning nende suhteline olulisus sõltub ka hoiaku objektist endast. Näiteks on võimalik, et mõne objekti/tegevuse puhul mängivad olulisemat rolli emotsioonid (tantsimine on nauditav), teise puhul aga vastavad uskumused (prügi sorteerimine on keskkonnale kasulik) (Brehm et al 2005).

Lisaks on uurijad rõhutanud, et iga käitumisega ei kaasne teadlikku hoiakute analüüsi stiilis “ma teen seda, sellepärast, et sellega seostuvad minu jaoks positiivsed emotsioonid ja ma arvan, et sellest tõuseb kasu tulevikus töö otsimisel”, vaid konkreetset A-d (emotsioonid) ja C-d (uskumused) seostuvad automaatselt vastava B-ga (tegevus). Mida harjumuspärasem on inimese jaoks mingi situatsioon või tegevus, seda automaatsemaks muutub ka vastav reaktsioon (Maultsby 1984, viidatud Brehm et al 2005 kaudu).

Vastavad kolm dimensiooni võetakse aluseks ka käesoleva töö jaoks küsitluse koostamisel, hüpoteeside formuleerimisel ja seniste uuringutulemuste analüüsimisel.

Internetipiraatlusega seonduvate hoiakute uurimiseks kasutatakse kõige sagedamini küsitlusi (Higgins et al 2008, Lysonski & Durvasula 2008), kuid leidub ka üksikuid kontentanalüüsil baseeruvaid töid (Lau 2006) ja eksperimente (Tang & Fam 2005). Küsitlused jagunevad laias laastus kaheks: sellised, kus vastajatele esitatakse hüpoteetilisi stsenaariume (Altschuller 2009) ning teised, kus inimeste hoiakuid uuritakse otse (Cronan & Al-Rafee 2006).

Peamiste tulemustena on leitud, et “internetipiraatide” seas on levinud suhtumine, et tegemist on süütu käitumisega, kuivõrd inimesed ei näe oma tegevusel otseseid majanduslikke tagajärgi (Freestone & Mitchell 2004). Walli kohaselt lihtsustab interneti keskkond piraatlustegevust seeläbi, et lubab süüteo toime panna kaugel eemal autoriõiguste omanikust, mistõttu “patustaja” ei taju, et tema tegevusel oleks otsene ohver (Wall 2005, viidatud Higgins et al 2008 kaudu). Hinduja ja Ingram (2008) aga leidsid, et kannataja poole maha salgamine seostub vähemalt mõõduka piraatlusega tegelemise määraga.

Ka on leitud, et isegi need inimesed, kes usuvad, et piraatlusega seondub ka kannataja pool, arvavad, et kannatavad siiski vaid väga vähesed inimesed ja ettevõtted ning neile põhjustatud kahju on väike (Logsdon 1994). Seega tajutakse kannataja poolt selgelt kauged ja anonüümsena. Ohvriks peavad “piraadid” pigem sisu levitajaid (poed, tööstus) kui autoreid (Shang et al 2008). Sealjuures on levinud aruaam, et ettevõtted ja kuulsad artistid on piisavalt rikkad, mistõttu nad piraatlusest hoolimata hästi elavad.

Freestone ja Mitchell (2004) toovad välja, et paljud noored tajuvad suurkorporatsioone eetikavaeste institutsioonidena ning iseendeid tehnilikult kõrgete plaadi- ja tarkvarahindade

ohvritena. Kuivõrd kannataja poolt nähakse tihti negatiivses valguses, ei tunne noored end piraatlusega tegeledes ka süüdlastena.

Ka Soham (2006) kirjeldab, et piraatlustegevus seostub paljude inimeste jaoks *robinhoodliku* võtan rikkastelt (suurettevõtted) ja annan vaestele (iseendale ja teistele tavakasutajatele) mõtteviisiga. Lau (2006) jõudis tarkvarapiraatluse fenomeni uurimisel sarnasele tulemusele. Tema kohaselt arvavad inimesed, et piraattarkvara kasutamine on aktsepteeritav, kuivõrd ühiskond tervikuna (sealjuures eriti vaesem osa ühiskonnast) selle tulemusel võidab.

Shangi ja kolleegide (2008) kohaselt arvavad “internetipiraadid”, et nad teevad hea muusika jagamisega nii artistidele kui teistele tarbijatele teene. Ilmneb, et internetipiraatluse kontekstis on selline jagamise mentaliteet väga olulise tähtsusega. Nimelt on leitud, et need inimesed, kelle jaoks on olulisem nnvastastikkuse norm, tajuvad tugevamalt ka partnervõrkude väärtust ja panustavad jagamise protsessi rohkem (Shang et al 2008). Seega võib järeldada, et failijagamine sisaldab inimeste jaoks väga olulist sotsiaalset aspekti ning on rohkem kui pelgalt majanduslik küsimus.

Emotsioonidega pole piraatluse kontekstis senini väga tegeletud. Ainuke asjakohane töö, mille uurija leidis, kirjeldab, et inimesed tunnevad piraatlusega tegeledes end eelkõige õnnelikuna ja on elevel. Vastavad tundmused on aga positiivselt seotud piraatlusega tegelemise kavatsusega (Cronan & Al-Rafee 2006). Seega on afektide tasandi uurimine vajalik ja asjakohane, kuivõrd on leitud, et emotsioonid panustavad olulisel määral inimeste käitumisse ja selle püsivusse (Brehm et al 2005).

1.5 UURIMISKÜSIMUSED JA HÜPOTEESID

Hüpoteeside formuleerimisele võttis uurija põhimõtteks, et puudutatud saaksid kõik kolm hoiakute dimensiooni ning internetipiraatlusega seostuvad sotsiaalsed normid ja eetiline perspektiiv. Sealjuures võeti eeskujuks seniste vastavasisuliste uuringute leiud, foorumitest leitud tavakasutajate arusaamad ning seoti need omapoolsete oletustega.

Käitumuslik mõõde: Kui suur osa küsitletutest tegeleb internetipiraatlusega?

Hüpotees: Enamik küsitletuist tegeleb internetipiraatlusega

Kognitiivne mõõde: Millisena tajutakse internetipiraatluse võimalikke tagajärgi?

Hüpotees 1: Küsitletud usuvad internetipiraatluse võimalikesse positiivsetesse tagajärgedesse rohkem kui negatiivsetesse (Lau 2006)

Hüpotees 2: Küsitletud arvavad, et internetipiraatluse tulemusel kannatab pigem anonüümne tööstus kui autorid (Shang et al 2008)

Afektiiivne mõõde: Millise valentsiga emotsioonid seostuvad küsitletuile piraatlustegevusega?

Hüpotees: Küsitletuile seostuvad internetipiraatlusega eelkõige positiivsed emotsioonid (Cronan & Al-Rafee 2006)

Sotsiaalsed normid: Kuidas suhtuvad piraatlustegevusse küsitletute sõbrad ja tuttavad?

Hüpotees: Olulised teised enamasti toetavad otsust tegeleda piraatlusega ning tegelevad sellega ka ise (Cronan & Al-Rafee 2006)

Eetiline mõõde: Kas ja mil määral tajuvad küsitletud internetipiraatlust eetilisel probleemse nähtusena?

Hüpotees: Küsitletud ei arva, et internetipiraatlus oleks eetilisel vale teguviis (Lysonski & Druvasula 2008)

II MEETOD JA VALIM

2.1 MEETOD

Käesoleva bakalaureusetöö empiiriliseks lähtematerjaliks on 2011. aasta aprillis läbi viidud formaliseeritud küsimustik. Formaliseeritud küsimustiku kasutamine võimaldab suhteliselt suurt vastajate hulka ning teatud standardiseeritust, mistõttu on see sobilik meetod kaardistavateks uuringuteks ning tendentside välja selgitamiseks.

Küsitluse jaoks väidete loomisel lähtus uurija põhimõttest, et kajastatud saaks kolm hoiakute dimensiooni (kognitiivne, afektiiivne ja käitumuslik), piraatlusega seotud sotsiaalsed normid ning viimaks ka küsimus, kas ja mil määral on internetipiraatlus inimeste jaoks eetiline küsimus. Küsitluse ise leiab töö lõpust (Lisa 1). Vastusevariantide formuleerimisel võeti eeskujuks 5-palline Lickerti skaala, kus vastaja pidi oma väitega nõustumise määra kirjeldama ühega

järgnevatest variantidest: „üldse ei nõustu“, „üldiselt ei nõustu“, „raske öelda“, „üldiselt nõus“, „täiesti nõus“.

Küsitluse levitamiseks kasutati suhtlusportaali Facebook. Riikidepõhist Facebooki statistikat koostava veebilehekülje Socialbakers andmetel on Eestis 397 080 Facebooki kasutajat ning 84% neist kuuluvad vanusevahemikku 13-34 (Estonian Facebook Statistics 2011). Võttes arvesse noorte osakaalu Eesti rahvastikust, võib järelda, et suurem enamik Eesti noortest kasutab Facebooki. Seega sobib Facebooki keskkond hästi huvialuse vanusegrupi uurimiseks, kuna võimaldab potentsiaalselt jõuda kiiresti päris suure segmendini uuritavast populatsioonist. Kuna Facebooki põhine küsitluse levitamine ei võimalda aga juhuvalimit, siis ei pretendeeri käesolev uurimus esinduslikkusele, vaid aitab välja selgitada tendentse ja hoiakute suundi ning luua lähtekohta edaspidisteks uuringuteks.

Küsitluse levitamiseks koostati facebookis üritus (*event*), millega said liituda kõik soovijad. Küsitlusele võimalikult laiapinnalise vastajaskonna saamiseks postitas uurija seda erinevate gruppide (Tartu Ülikool, EMÜ, koolinoorte organisatsioonid jms) Facebooki lehekülgedele, edastas küsitluse linki ülikooli eriala- ning mitmete noorteorganisatsioonide (TEN, AIESEC) listides, jagas kutset oma sõpradega ning kutsus juba vastanuid üles küsitluse linki ka oma sõpradele edastama. Küsitlus oli vastamiseks avatud ühe nädala vahemikus 20-27 aprill 2011.

Kuna Facebookis puudub uurijal otsene kontroll selle üle, kes täpselt tema küsitlust täidavad, siis eemaldati enne tulemuste lõplikku analüüsi baasmaterjalist nende inimeste vastused, kes ei kuulunud uurimisalusesse vanuserühma, olid täitnud küsitluse poolikult või kelle vastustes esines suuri vasturääkivusi (näiteks kui inimene väitis esmalt, et pole piraatlusega kunagi tegeleenud ja hiljem, et tegeleb sellega korra päevas).

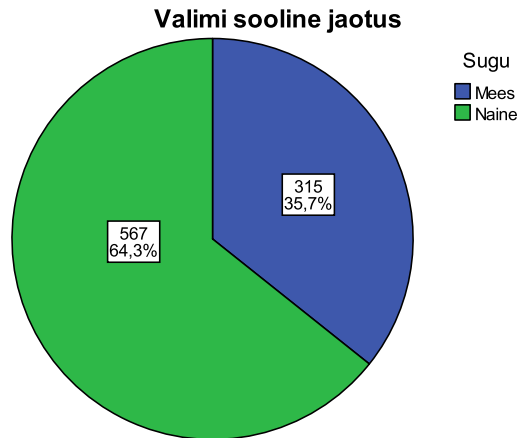
2.2 VALIM

Käesolevas töös on noored ealiselt defineeritud kui vanusevahemikku 15-30 kuuluvad inimesed. Nagu eelnevalt välja toodud, on vastav eagrupp ka Facebooki kõige aktiivsem kasutaja.

Suhteliselt lai eavahemik sai valitud eelkõige seetõttu, et välja selgitada, mil määral erinevad hoiakud noorukite ja noorte täiskasvanute seas ning kas hoiakud on seotud ka näiteks sellega,

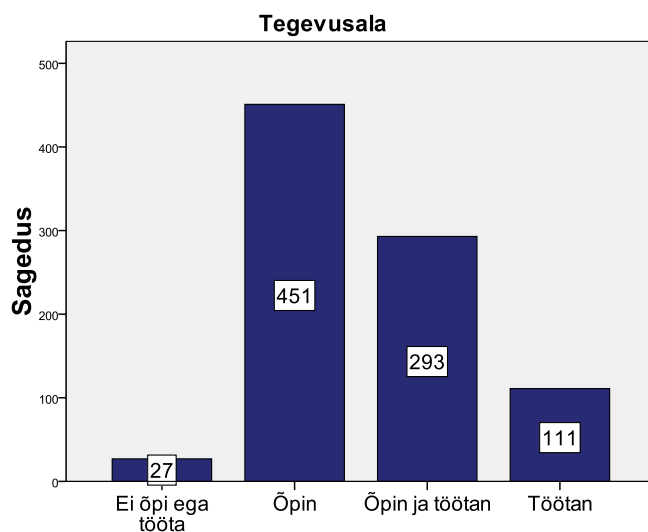
kas inimene töötab või mitte. Lisaks tahtis uurija välistada võimalust, et tegemist oleks ainult väga kitsa sotsiaalse grupi arvamusega.

Bakalaureusetöö lõplik valim koosnes 882 inimesest, kellest 315 olid meessoost ja 567 naissoost.

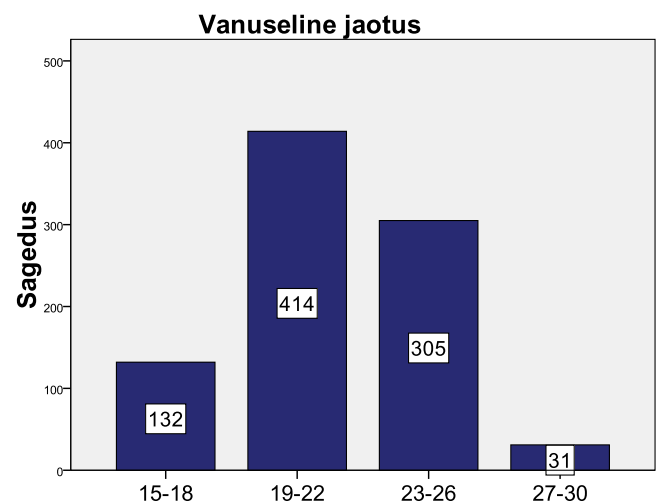

Joonis 1: Valimi sooline jaotus

Kuivõrd küsitluse levik sai alguse eelkõige uurija tutvusringist, siis moodustasid valimist eelduspäraselt kõige suurema grupi tudengid ning kõige rohkem vastajaid oli vanusevahemikus 19-24. Samas aga osales küsitluses ka piisavalt kooliõpilasi ja neid, kel õpingud juba seljataga, et võimaldada teha mõningaid järeldusi ka vanuseid ja tegevusala arvesse võttes.

Joonis 2: Valimi jagunemine tegevusalade põhjal

Joonis 3: Valimi vanuseline jaotus

III TULEMUSED

Küsitluse läbiviimisel saadud andmestikku analüüsiti kvantitatiivse andmeanalüüsi meetodil statistikaprogrammi SPSS 17.0 abil. Esmalt kodeeriti sõnalised vastused numbriteks, kusjuures „üldse ei nõustu“ tähistati numbriga 1 ja „täiesti nõus“ numbriga 5. Uurija rakendas põhimõtet, kus vastust „raske öelda“ käsitleti keskmise väärtuse ehk neutraalse seisukohana. Seejärel kontrolliti püstitatud hüpoteeside kehtivust.

Erinevate tunnuste (nt vanus) või väidete omavaheliste seoste kirjeldamiseks kasutas uurija korrelatsioonianalüüsi. Korrelatsioonanalüüsi kasutatakse juhuslike suuruste vahelise seose olemasolu, tugevuse ja iseloomu mõõtmiseks, kusjuures korrelatsiooni kirjeldab vaid seoste tugevust ning ei eelda, et üks tunnustest oleks põhjus ja teine tagajärg (Täht 2011). Positiivne korrelatsioon ($r > 0$) tähendab, et juhuslikel suurustel X ja Y on tendents muutuda samas suunas, negatiivne korrelatsioon ($r < 0$) aga seda, et ühe suuruse kasvamisel on teisel suurusel tendents kahaneda. Seoste statistilise olulisuse määramiseks rakendatakse käesolevas töös 99% usaldusnivood, mis tähendab, et kui leitakse statistiliselt oluline seos (r erineb nullist), siis tähendab see, et 99% tõenäosusega on nullhüpotees tagasi lükatud ning X ja Y vahel on korrelatiivne sõltuvus. Järjestusskaala andmete analüüsiks on sobilik Spearmani korrelatsioonikordaja. (Täht 2011)

Tulemuste esitamisel on lähtutud põhimõttest, et tulemused esitatakse uurimusküsimuste kaupa ning esmalt tuuaks välja kirjeldavad statistikud ning seejärel statistiliselt olulised seosed huvipakkuvate tunnuste vahel.

3.1 INTERNETIPIRAATLUSEGA TEGELEMINE

Hüpotees 1: Enamik noori tegeleb internetipiraatlusega

Hüpotees leidis kinnitust, kuivõrd 91% küsitletuist märkisid, et on teadlikult internetipiraatlusega tegelema. Lisaks on 3% vastanuist internetipiraatlusega tegelema varem, kuid sellest tänaseks loobunud. Seega võib öelda, et internetipiraatluse on küsitletute seas üldlevinud praktika. 64% neist noortest, kes piraatlusega tegelevad, arvavad, et sellest on kujunenud nende jaoks harjumus. See aga tähendab, et piraatlusega tegeletakse järjepidevalt ning tegemist on käitumismustriga, mille murdmine on küllaltki raske.

Tabel 1: Internetipiraatlusega tegelemine

Olen ise teadlikult internetipiraatlusega tegelema		
	Sagedus	Protsent
Ei	52	6%
Jah, kuid enam mitte	27	3%
Jah	803	91%
Kokku	882	100,0

Nende vähete seas (79 inimest), kes vastasid, et pole internetipiraatlusega teadlikult tegelema või on sellest loobunud, moodustavad absoluutse enamuse naised (vastavalt 67 naist ja 12 meest). Kuigi piraatlus on antud küsitluse tulemuste põhjal väga levinud nii noorte meeste (96% vastanuist) kui ka naiste seas (88%), on naiste hulgas siiski suurem osakaal neid inimesi, kes piraatlusega ei tegele (vastavalt 12% ja 4%). Sugudevahelised erinevused ilmnevad ka piraatlusega tegelemise sageduses: naiste seas on kõige levinum piraatlusega tegelemise sagedus “kord või paar korda kuus”, meeste seas aga “mitu korda nädalas”. Väga aktiivselt (korra päevas või rohkem) tegelevad internetipiraatlusega 15% meestest ja 3% naistest.

Tabel 2: Piraatlusega tegelemise sagedus sugude lõikes

		Korra paari kuu jooksul või harvem	Korra või paar kuus	Korra või paar nädalas	Mitu korda nädalas	Korra päevas või rohkem	
Sugu	Naine	110	168	110	95	17	500
	Mees	26	60	67	104	46	303
Kokku		136	227	177	198	62	803

Haridustaset, vanust ja tegevusala arvesse võttes statistiliselt olulisi erinevusi ei avaldunud.

Piraatlus on samavõrd levinud nii 15 kui 27- aastaste noorte, nii kooliõpilaste kui tudengite, nii õppurite kui töönimete seas.

3.2.1 INTERNETPIRAATLUSE TAJUTAVAD TAGAJÄRJED

Hüpotees 2: Noored usuvad rohkem internetipiraatluse võimalikesse positiivsetesse kui negatiivsetesse tagajärgedesse

Antud hüpoteesi kontrollimiseks vaatleme nelja väidet, millest kaks pakuvad välja piraatlusest tulenevaid võimalikke positiivseid tagajärgi ning kaks negatiivseid resultate. Ilmneb, et vaid

9% küsitlenuist on „täiesti nõus“ või „üldiselt nõus“ väitega „Internetipiraatlus pidurdab loomekeskkonna arengut“. Samal ajal aga usub 90% küsitlenuist, et „Internetipiraatlus aitab kaasa kultuuriteoste laiemale levikule.“ Kuigi nende väidete põhjal võiks järeldada, et hüpotees kehtib, tuleb siinkohal siiski arvesse võtta, et tegemist on kahe väga erineva konkreetsusastmega väitega. Kui internetipiraatlus iseenesest ongi suuresti levitustegevus, mida inimesed tajuvad otse ja vahetult, siis loomekeskkonna areng on hoopis põhjalikum analüüsi eeldav kontseptsioon.

Ka loojatega seonduvate tagajärgede hindamisel on huvitav see, et abstraktsemal tasandil näevad inimesed olukorda veidi erinevalt kui konkreetsemal kujul. Kuigi 56% vastanuist usub, et internetipiraatlus kahjustab autorite huve, on 88% küsitlenuist arvamusel, et internetipiraatlus võimaldab vähemtuntud artistidel populaarsust koguda. Kuivõrd tuntus on vaid üks loojate võimalikest huvidest ning vähemtuntud artistid vaid üks loojate grupp, siis pole antud tulemused siiski omavahel vastuolus. Ometi on siingi näha tendentsi, et võimalikesse positiivsetesse tagajärgedesse usutakse rohkem kui negatiivsetesse.

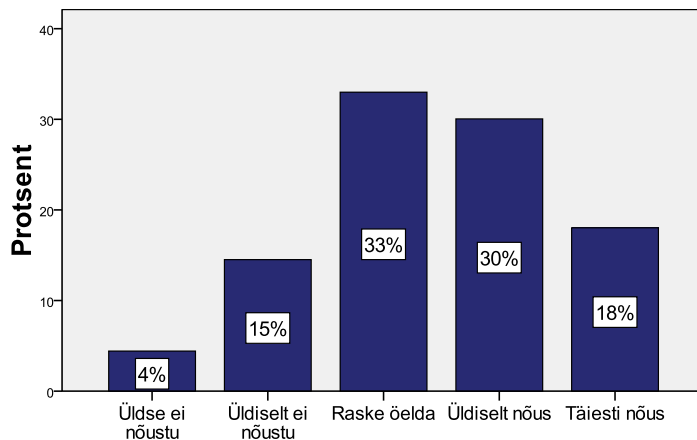
Tabel 3: Usk internetipiraatluse võimalikesse tagajärgedesse

Usun, et internetipiraatlus:	aitab kaasa kultuuriteoste laiemale levikule		võimaldab vähemtuntud artistidel tuntust koguda		pidurdab loomekeskkonna arengut		kahjustab autorite huve	
	sagedus	protsent	sagedus	Protsent	Sagedus	protsent	sagedus	protsent
Üldse ei nõustu	11	1%	16	2%	309	35%	47	5%
Üldiselt ei nõustu	22	2%	25	3%	350	40%	145	16%
Raske öelda	60	7%	61	7%	141	16%	200	23%
Üldiselt nõus	291	33%	302	34%	63	7%	291	33%
Täiesti nõus	498	57%	478	54%	19	2%	199	23%

Kuivõrd rohkem kui pooled vastanuist siiski tajuvad, et internetipiraatluse kahjustab autorite huve, võib arvata, et päris ühepoolse ja probleemivaba tegevusena küsitlenuist internetipiraatlust siiski ei taju. Konkreetsemate tagajärgede kõrval uuriti noortelt ka seda, mil määral nad nõustuvad väitega „Internetipiraatluse tulemusel ühiskond tervikuna võidab“. See väide peaks aitama välja selgitada, kas noorte hinnangul kaaluvad piraatlusest tulenevad positiivsed tagajärjed üle negatiivsed või vastupidi. Kuivõrd väide eeldab ühest küljest suurt üldistust ning teisalt seda, et vastaja suudaks tajuda ka piraatluse kaugemaid mõjusid, siis ei ole hinnangu

andmine küsitletute jaoks lihtne. Kuigi 48% küsitlenuist on käesoleva väitega „üldiselt nõus“ või „täiesti nõus“, jätab lausa kolmandik (33%) vastanuist konkreetse hinnangu andmata ning vastab „raske öelda“.

Internetipiraatluse tulemusel ühiskond tervikuna pigem võidab kui kaotab

Joonis 4: Usk internetipiraatluse positiivsesse mõjusse ühiskonnale

Oluline leid on ka see, et kõik piraatluse tajutavad tagajärjed on statistiliselt olulises seoses piraatlusega tegelemise sagedusega ning eelduspäraste suundadega. (Vastavad seosed on leitud korrelatsioonianalüüsi tulemusel, kusjuures piraatlusega tegelemise sagedused on kodeeritud kasvavas järjekorras: korra paari kuu jooksul või harvemini – 1; korra või paar kuu jooksul – 2, korra nädalas – 3, mitu korda nädalas – 4, korra päevas või tihedamini – 5). Ilmneb, et mida tugevamini nõustuvad noored väidetega, et internetipiraatlus „pidurdab loomekeskkonna arengut“ ja „kahjustab autorite huve“, seda harvemini nad piraatlusega tegelevad. Mida tugevam on aga noorte veendumus, et piraatlus „aitab kaasa kultuuriteoste laiemale levikule“, „võimaldab vähetuntud artistidel kuulsust koguda“ ning „ühiskond tervikuna piraatluse tulemusel võidab“, seda suurem on ka nende piraatlusega tegelemise sagedusega. Kõik leitud korrelatsioonid on küll statistiliselt olulised, aga sealjuures siiski väga nõrgad, mistõttu ei ole üksiksiku tasandil leitud seoste põhjal ennustuste/järelduste tegemine otstarbekas.

Tabel 4: Seosed piraatluse tajutavate tagajärgede ja piraatlusega tegelemise sageduse vahel

Internetipiraatlus(e)					
	pidurdab loomekeskkonna arengut	kahjustab autorite huve	tulemusel ühiskond tervikuna pigem võidab	võimaldab vähetuntud artistidel ja teostel tuntust koguda	aitab kaasa kultuuriteoste laiemale levikule
Piraatlusega tegelemise sagedus (kasvav)					
Spearmani korrelatsioonikordaja	-0,173**	-0,170**	0,180**	0,159**	0,117**
Olulisus	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001

**Korrelatsioonid on statistiliselt olulised 0,01 nivoo juures.

3.2.2 INTERNETIPIRAATLUSE TAJUTAVAD KANNATAJAD

Hüpotees 3: Küsitletud usuvad, et internetipiraatluse tulemusel kannatab kahju pigem anonüümne tööstus (plaadikompaniid ja filmistuudiod) kui autorid.

Hüpotees leidis kinnitust, kuivõrd kõige suurema kannatajana nähakse tõepoolest tööstust ja poode. 82% küsitletuist nõustub väitega „Internetipiraatluse tulemusel kannatab eelkõige tööstus“ ning 76%, näevad tajuvad kannatajane eelkõige poode. Kõige vähem arvatakse piraatluse tulemusel kahju saavat aga vähemtuntud artiste: vaid 36% vastanuist nõustub väitega „Internetipiraatluse tulemusel kannatavad eelkõige vähetuntud artistid“. See tulemus on kooskõlas ka eelpool välja toodud arusaamaga, millel kohaselt noored arvavad, et piraatlus aitab vähemtuntud artistidel populaarsust koguda.

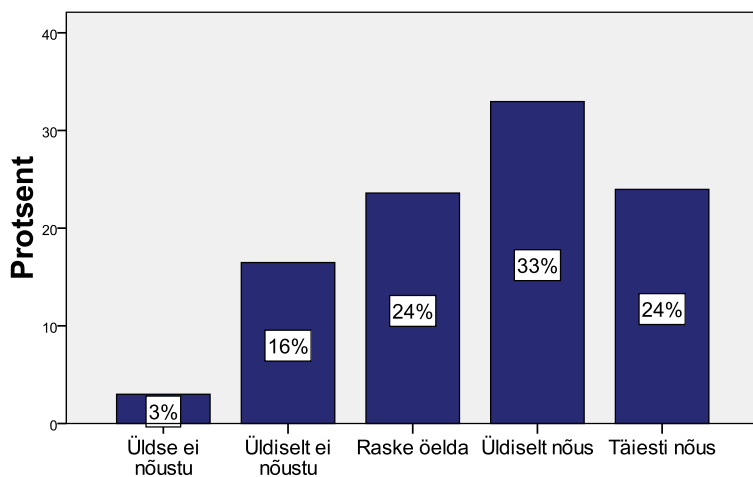
Kui vähemtuntud artiste puudutab piraatlus noorte arvates vähem, siis üle poole vastanuist (57%) on „üldiselt nõus“ või „täiesti nõus“ väitega „Internetipiraatluse tulemusel kannatavad eelkõige tuntud artistid“. Seega ilmneb, et eristusi tehakse kahel tasandil: ettevõtete ja üksikisikute vahel ning ka autorite tasandil nende tuntust arvesse võttes.

Tabel 5: Internetipiraatluse tajutav majanduslik mõju

Internetipiraatluse tulemusel kannatavad majanduslikku kahju eelkõige:								
	Poed		Tööstus		Tuntud artistid		Vähemtuntud artistid	
	Sagedus	Protsent	Sagedus	Protsent	Sagedus	Protsent	Sagedus	Protsent
Üldse ei nõustu	47	5%	18	2%	51	6%	178	20%
Üldiselt ei nõustu	140	16%	71	8%	207	24%	253	29%
Raske öelda	112	13%	74	8%	126	14%	130	15%
Üldiselt nõus	337	38%	335	38%	272	31%	150	17%
Täiesti nõus	246	28%	384	44%	226	26%	171	19%

Kuigi enamik vastajaid usub, et Internetipiraatluse kui nähtuse tulemusel keegi (eelkõige tööstus ja poed) siiski kahju kannatab, siis isikliku piraatlustegevusega kannatajaid kuigivõrd ei seostata. 57% küsitlenuist on „üldiselt nõus“ või „täiesti nõus“ väitega väitega „Minu internetipiraatlus ei tekita kellelegi otsest kahju“ ning vaid 19% on vastupidisel seisukohal. Seega arvab enamik küsitlenuist, et nende isiklik piraatlustegevus pigem ei põhjusta negatiivseid tagajärgi.

Usun, et minu piraatlustegevus ei tekita kellelegi otsest kahju

Joonis 5: Isikliku piraatlustegevuse tajutav kahju

Teiste väidete taustal on näha, et piraatlusest tulenevaid kahjusid seostatakse otseselt teise poole jaoks saamata jäänud tuludega. Korrelatsioonianalüüsi tulemustest ilmneb, et need noored, kes arvavad, et kui nad ei saaks internetist tasuta alla laadida, ostaksid nad samad teosed legaalsel teel ja tajuvad, et piraatluse tõttu on nende ostetavad kogused vähenenud, usuvad ka teistest

rohkem, et nende tegevuse tulemusel keegi kahju kannatab. Leitud seosed on küll statistiliselt olulised, aga olemusel väga nõrgad.

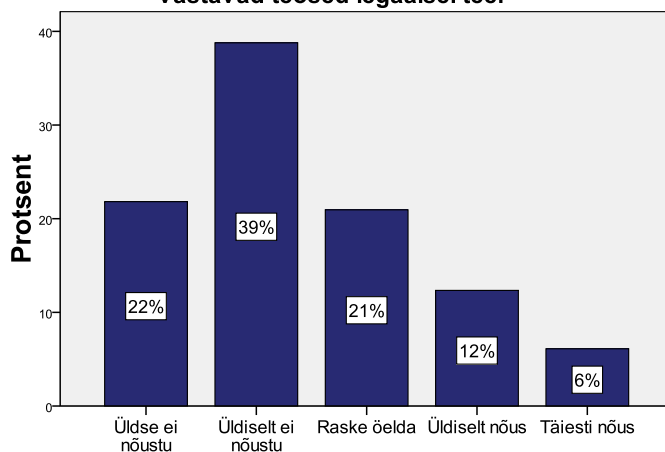
Tabel 6: Seos piraatluse tajutava mõju tarbimiskäitumisele ning piraatlustegevuse tajutavate kahjude vahel

		Ebaseaduslik allalaadimine on vähendanud minu poolt ostetavate teoste koguseid	Kui ma ei saaks internetist tasuta alla laadida, siis ostaksin vastavad teosed legaalsel teel
Usun, et minu piraatlustegevus ei tekita kellelegi otsest kahju	Spearmani korrelatsioonikordaja	-,122**	-,111**
	Olulisuse tase	0,001	0,002

**Korrelatsioonid on olulised 0,01 nivoo juures

Kuivõrd aga vaid 18% vastanuist on „täiesti nõus“ või „üldiselt nõus“ väitega „Kui ma ei saaks vastavaid teoseid tasuta alla laadida, siis ostaksin need legaalsel teel“, siis on mõistatav ka noorte arvamus sellest, et nad oma tegevusega kellelegi kahju ei tee. Küsitletud on veendumusel, et nende tegevuse tulemusel ei jää kellelegi ootuspärased summad saamata, mistõttu puudub nende tegevusel ka otsene majanduslik mõju.

Kui ma ei saaks Internetist tasuta alla laadida, siis ostaksin vastavad teosed legaalsel teel

Joonis 6:Küsitletute arvatav tarbimiskäitumine allalaadimisvõimaluse puudumisel

3.3 INTERNETIPIRAATLUSEGA SEOSTUVAD EMOTSIOONID

Hüpotees 4: Noortele seostub piraatlustegevus eelkõige positiivsete emotsioonidega

Autori poolt välja pakutud emotsioonidest seostub noortele piraatlustegevusega kõige rohkem rahulolutunne, mida väidab end piraatlusega tegeledes tundvat 55% vastanuist. Kuigi piraatluse näol on tegemist illegaalse tegevusega, mis on seadusega karistatav, siis hirmu „piraadid“ üldjuhul ei tunne. Vaid 4% vastanuist on „täiesti nõus“ või „üldiselt nõus“ väitega „Internetipiraatlusega tegeledes olen enamasti hirmul“.

Tabel 7: Internetipiraatlusega seostuvad emotsioonid

Internetipiraatlusega tegeledes olen enamasti:						
	Hirmul		Rahulolev		Ootusärev	
	Sagedus	Protsent	Sagedus	Protsent	Sagedus	Protsent
Üldse ei nõustu	481	60%	67	8%	105	13%
Üldiselt ei nõustu	224	28%	79	10%	110	14%
Raske öelda	67	8%	214	27%	212	26%
Üldiselt nõus	25	3%	301	37%	266	33%
Täiesti nõus	5	1%	142	18%	110	14%

Kuivõrd kolm välja pakutud emotsiooni esindavad vaid üksikuid sadadest võimalikest tundeelamustest, siis pole ainult nende põhjal võimalik püstitatud hüpoteesi õigsust kontrollida. On täiesti võimalik, et inimestele seostuvad piraatlusega väga tugevalt hoopis mõned teised negatiivsed tundmused. Selle võimaluse välistamiseks uuriti piraatlusega seonduvaid emotsioone ka ühe üldisema tasandi väite abil. Ilmneb, et vaid 8% küsitletutest on nõus väitega „Internetipiraatlusega seostuvad minu jaoks eelkõige negatiivsed emotsioonid“. Seega on põhjust järeldada, et inimestele seostuvad piraatlusega tõepoolest pigem positiivsed tundeelamused.

Positiivsete emotsioonide kogemine on aga omakorda seostud piraatlustegevuse sagedusega: need noored, kellele piraatlus seostub positiivsemate tundeelamustega, tegelevad sellega ka tihedamini. Ilmneb, et rahulolu tunne ja piraatlusega tegelemise sagedus on omavahel statistiliselt olulises positiivses seoses, hirm ja piraatlusega tegelemise sagedus aga negatiivses seoses. Kõige tugevam korrelatsioon (negatiivse suunaga) esineb aga piraatlusega tegelemise sageduse ja väite „Internetipiraatlusega seotuvad minu jaoks eelkõige negatiivsed emotsioonid“

tulemuste vahel. Ilmneb, et mida tugevamini seostub piraatlus inimese jaoks negatiivsete emotsioonidega, seda harvemini ta ka piraatlusega tegeleb.

Tabel 8: Seosed piraatlusega tegelemise sageduse ja piraatlusega tegeledes kogetavate emotsioonide vahel

		Internetipiraatlusega tegeledes olen enamasti rahulolev	Kardan, et võiksin internetipiraatlusega tegeledes vahele jääda	Internetipiraatlusega seostuvad minu jaoks eelkõige negatiivsed emotsioonid
Piraatlusega tegelemise sagedus	Spearmani korrelatsioonikordaja	0,225**	-0,247**	-0,338**
	Olulisuse nivoo	0,000	0,000	0,000

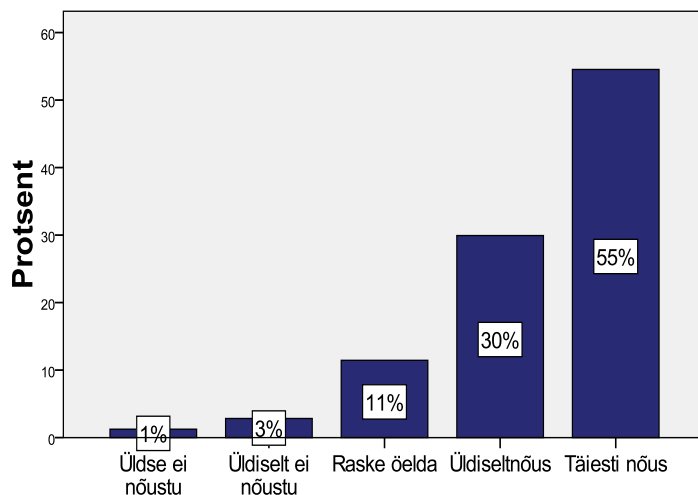
**Korrelatsioonid on olulised 0,01 nivoo juures.

3.4 INTERNETIPIRAATLUS JA SUBJEKTIIVSED NORMID

Hüpotees 5: Noorte olulised teised (sõbrad-tuttavad) enamasti toetavad otsust tegeleda piraatlusega ning tegelevad sellega ka ise.

Antud hüpoteesi kehtivust kontrollisime kahe väite baasil. Ilmneb, et 85% küsitletuist on „täiesti nõus“ või „üldiselt nõus“ väitega „Internetipiraatlus on minu tutvusringkonnas aktsepteeritud tegevus“ ning vaid 4% küsitletuist ei ole sellega üldse või üldiselt nõus.

Internetipiraatlus on minu tutvusringkonnas aktsepteeritud tegevus

Joonis 7: Internetipiraatlusesse suhtumine küsitletute tutvusringkonnas

Korrelatsioonianalüüsi tulemusel ilmneb, et mida tugevam on noorte veendumus, et nende sõbrad internetipiraatluse heaks kiidavad, seda sagedamini nad ka ise piraatlusega tegelevad

Tabel 9: Seos piraatlusega tegelemise sageduse ja tuttavate piraatlustegevusse suhtumise vahel

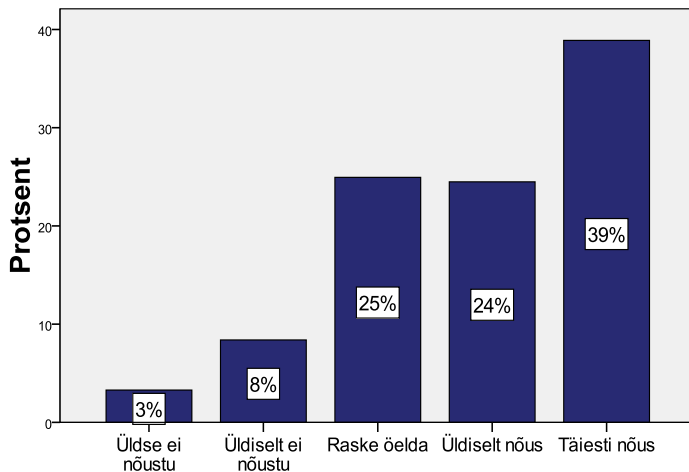
		Internetipiraatlus on minu tutvusringkonnas aktsepteeritud tegevus
Piraatlusega tegelemise sagedus	Spearmani korrelatsioonikordaja	0,343**
	Olulisuse nivoo	0,000

**Korrelatsioon on oluline 0,01 nivoo juures

Nende väheste seas aga, kes internetipiraatlusega ei tegele, esineb protsentuaalselt viis korda rohkem noori, kes usuvad, et internetipiraatlus ei ole nende tutvusringkonnas aktsepteeritud tegevus (15%), kui nende seas, kes ise piraatlusega tegelevad (3%). Seega võib arvata, et noorte piraatlustegevus on vähemalt mingil määral mõjutatud sõprade ja tuttavate arvamusest ja käitumisest. Lisaks selgub, et vaid 4% küsitletuist on „täiesti nõus“ või „üldiselt nõus“ väitega „Mulle olulised inimesed on teinud mulle mu piraatlustegevuse pärast etteheiteid“. Kahe eelneva väita tulemuste põhjal võib öelda, et internetipiraatlus on küsitletute tutvusringkondades aktsepteeritud tegevus, mida võib ehk isegi normatiivseks lugeda.

559 vastanut ehk 63% küsitletuist arvab, et teised eakaaslased tegelevad internetipiraatlusega temast sagedamini. Seega usuvad noored lisaks sellele, et nende sõbrad ja tuttavad piraatlust aktsepteerivad, ka seda, et teised piraatlusega neist aktiivsemalt tegelevad.

Arvan, et teised minuealised tegelevad internetipiraatlusega minust üldjuhul sagedamini

Joonis 8: Küsitletute hinnang piraatlusega tegelemise sagedusele eakaaslaste seas

3.5 INTERNETIPIRAATLUSE EETILISED KAALUTLUSED

Hüpotees 6: Noored ei arva, et internetipiraatlust oleks eetiliselt vale käitumisviis

Selle hüpoteesi kontrollimiseks uurisime, kas noored peavad internetipiraatlust valeks käitumisviisiks ning kas ja mil määral tunnevad nad end piraatlusega tegeledes süüdi. Ilmneb, et vaid 24% küsitletuist on „täiesti nõus“ või „üldiselt nõus“ väitega „Pea internetipiraatlust valeks käitumisviisiks (naiste seas vastavalt 27% ja meeste seas 17%)“; 51% aga oli vastupidisel arvamusel (45% naistest ja 61% meestest).

Süütunnet kaasneb piraatlusega tegelemisega veelgi harvem. Kõigest 18% vastanuist raporteeris, et tunneb piraatlusega tegeledes süüd ning 68% küsitletuist oli vastupidisel arvamusel. Siinkohal tuleb arvesse võtta ka seda, et kui internetipiraatlusega tegelemist said õige-vale skaalal hinnata kõik vastajad, siis selle kohta, kui võrd inimene tunneb end piraatlusega tegeledes süüdlasena, said vastuse anda ainult need, kes ise piraatlusega tegelevad või tegelejad on.

Tabel 10: Eetiline hinnang internetipiraatlusele

	Pea internetipiraatlust valeks käitumisviisiks		Ma ei tunne end internetipiraatlusega tegeledes süüdi	
	Sagedus	Protsent	Sagedus	Protsent
Üldse ei nõustu	139	16%	36	4%
Üldiselt ei nõustu	308	35%	112	14%
Raske öelda	227	26%	110	14%
Üldiselt nõus	157	18%	335	40%
Täiesti nõus	51	6%	237	28%

Sealjuures ilmneb aga selge trend, et noorte seas, kes piraatlusega ei tegele, on rohkem levinud hoiak, et piraatlus on väärt teguviis. Nende seas, kes piraatlusega ei tegele, on kõige populaarsem hinnang (mood) väitele „Pea internetipiraatlust valeks käitumisviisiks“ „üldiselt nõus“; nende seas aga, kes piraatlusega tegelevad, on see „üldiselt ei nõustu“. Sealjuures ilmneb, et kõige negatiivsemalt suhtuvad internetipiraatlusesse just need noored inimesed, kes on ise varem piraatlusega tegelejad, aga tänaseks sellest loobunud. Nende seas pole ühtegi inimest, kes internetipiraatlust täiesti õigeks käitumisviisiks peaks.

Tabel 11: Eetiline hinnang piraatlusele piraatlusega tegelejate ja mitte-tegelejate seas

Olen ise teadlikult internetipiraatlusega tegelejad	Pea internetipiraatlust valeks käitumisviisiks					
	Üldse ei nõustu	Üldiselt ei nõustu	Raske öelda	Üldiselt nõus	Täiesti nõus	Kokku
Ei	3	8	17	13	11	52
Jah, kuid enam mitte	0	2	7	12	6	27
Jah	136	298	203	132	34	803
Kokku	139	308	227	157	51	882

Lisaks ilmneb, et omavahel on seotud ka eetilised tundmused ja piraatlusega tegelemise sagedus. Nimelt on piraatlusega tegelemise sagedus (kasvav sagedus) statistiliselt olulises positiivses seoses süütundega (kahanev süütunne). Need noored, kes tunnevad end piraatlusega tegeledes vähem süüdi, tegelevad sellega ka sagedamini.

Tabel 12: Seos piraatlusega tegelemise sageduse ja piraatlusele antava eetilise hinnangu vahel

		Ma ei tunne end internetipiraatlusega tegeledes süüdlasena	Peaa internetipiraatlust valeks käitumisviisiks
Piraatlusega tegelemise sagedus	Spearmani korrelatsioonikordaja	0,222**	-0,344**
	Olulisuse nivoo	0,000	0,000

**Korrelatsioon on statistiliselt oluline 0,01 nivoo juures.

Eetiline hoiak ise („Peaa internetipiraatlust valeks käitumisviisiks“) on aga küllaltki tugevalt seotud piraatluse tajutavate tagajärgedega. Need noored, kes näevad piraatlusest rohkem tulu tõusvat, hindavad seda tegevust ka moraalselt kõrgemalt kui need noored, kes piraatlusega nii tugevaid positiivseid tagajärgi ei seosta.

Tabel 13: Seosed piraatluse tajutavate tagajärgede ja piraatluse eetilise hinnangu vahel

Internetipiraatlus(e)					
	pidurdab loomekeskkonna arengut	kahjustab autorite huve	tulemusel ühiskond tervikuna pigem võidab	võimaldab vähetuntud artistidel ja teostel tuntust koguda	aitab kaasa kultuuriteoste laiemale levikule
Peaa piraatlust valeks käitumisviisiks					
Spearmani korrelatsioonikordaja	0,351**	0,423**	-0,369**	-0,269**	-0,237**
Olulisuse nivoo	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

**Korrelatsioonid on statistiliselt olulised 0,01 nivoo juures.

IV ARUTELU JA JÄRELDUSED

Käesolevas peatükis tõlgendatakse töö peamisi tulemusi, seotakse neid seniste vastava valdkonna uurimustega ning arutletakse nende tähenduse üle meie ühiskonna kontekstis. Lisaks leiab käesolevast peatükist meetodi kriitika ning ettepanekuid teema edasiuurimiseks.

4.1 KÄITUMUSLIK TASAND

Enamik küsitletud noortest tegeleb internetipiraatlusega, kusjuures mehed sagedamini kui naised. Kuivõrd 91% kõigist küsitletuist on internetipiraatlusega tegeleenud, võib piraatlust käesoleva valimi hulgas üldlevinud käitumispraktikaks lugeda.

Sealjuures on meeste seas internetipiraatlusega tegelemine levinum kui naiste hulgas (vastavalt 96% ja 88% küsitletuist) ning naised tegelevad piraatlusega ka keskmiselt harvemini kui mehed. Sugudevahelist erinevusi piraatlusega tegelemise määras on selgitatud näiteks eetilised vaatepunktist, kuivõrd Fordi ja Richardsoni (1994) ülevaateuuringu kohaselt on enamasti leitud, et naiste eetilised standardid on kõrgemad kui meeste omad.

Eetiliste standardite varieeruvus sugude lõikes leiab kinnitust ka käesoleva uuringus, kuivõrd naiste seas on proportsionaalselt enam levinud suhtumine, et piraatlus on vale käitumisviis (vastavalt 27% naistest ja 17% meestest). Väga võimalik aga, et lisaks eetikale omavad rolli ka teised tegurid nagu tehnoloogilised oskused, arvuti kasutamise sagedus jms. Näiteks on leitud, et need inimesed, kelle arvuti kasutamise kogemused on suuremad, kasutavad ka vastavalt rohkem piraattarkvara (Rahim et al 1999). Kuivõrd küsitluses tehnilisi oskusi ei puudutatud, siis seda hüpoteesi käesolevas töös kontrollida ei saa.

Haridustaset, vanust ja tegevusala arvesse võttes statistiliselt olulisi erisusi piraatlusega tegelemise käitumuslikus dimensioonis ei avaldunud, mistõttu annab käesolev uurimus alust arvata, et piraatlus ei ole ainult kitsa grupi (nt tudengid) harrastus, vaid on vähemasti noorema generatsiooni hulgas väga levinud ning seostub sarnaste käitumusmustritega.

Kuivõrd käesolev töö ei uurinud piraatluse teel omandatud failide koguseid ja sisu, on siiski võimalik, et käitumuslikus plaanis esinevad vanuse, hariduse või tegevusala põhjal erisused näiteks allalaaditava sisu kogustes või aineses.

4.2 KOGNITIIVNE TASAND

Peamise tulemusena leitakse käesolevas töös, et noored tajuvad internetipiraatlusest tulenevaid positiivseid tagajärgi tunduvalt tugevamalt kui negatiivseid.

Enamik noori arvab, et internetipiraatlus aitab kaasa kultuuriteoste laiemale levikule (90%) ning võimaldab vähemtuntud artistidel populaarsust koguda (88%). Need tulemused on kooskõlas ka

näiteks Shangi ja kolleegide (2008) uuringu leidudega, mille kohaselt “internetipiraadid” üldjuhul usuvad, et nad teevad teoste levitamiseks nii autoritele kui teistele tarbijatele teene.

Kuivõrd tavakasutajad pääsevad tänu internetipiraatlusele ligi väga suurele hulgale kultuuriteostele, siis on nendepoolne kasu piraatluse kontekstis selge. Käesoleva küsitluse tulemused aga aitavad mõista, milles võiks seisneb Shangi ja kolleegide (2008) poolt kirjeldatud teene autoritele. Nimelt arvab ülekaalukas enamus küsitletuist, et piraatlus võimaldab artistidel tuntuks koguda. Võimalik, et tuntuks saamiseks ka raha ja rikkus, kuivõrd käesoleva uuringu tulemustest ilmneb, et enamik küsitletuist on arvamusel, et piraatlustegevus vähemtuntud artistidele majanduslikku kahju ei tekita.

Ilmneb ka, et need noored, kelle jaoks piraatlus tugevamalt positiivsete tagajärgedega seostub, tegelevad piraatlusega ka sagedamini. See, et internetipiraatluse tajutavad tagajärjed ennustavad küllaltki hästi noorte käitumist, on heas kooskõlas hoiakute ja käitumise teooriaga.

Täiesti probleemivaba ja ainult kasutoova teguviisina noored internetipiraatlust siiski ei taju. 56% küsitletuist usub, et internetipiraatlus kahjustab autorite huve. Kuivõrd tuntuks ja tähelepanu saavad autorid piraatluse tulemusel noorte arvates pigem rohkem, siis on kõige tõenäolisem, et need “huvid”, mida piraatlus noorte arvates kahjustada võiks, on seotud eelkõige rahalise poolega.

Tõepoolest, finantsilises plaanis tajuvad noored selgelt, et piraatlusega seostub ka kannataja pool. Kui võitjatena nähakse eelkõige tarbijaid (sealhulgas iseennast) ja vähemtuntud artiste, siis kaotajatena tajuvad noored tööstust, poode ja veidi vähemal määral ka tuntud artiste. Sarnasele järeldusele on jõudnud ka Shang ja kolleegid (2008), kelle kohaselt peavad “internetipiraadid” ohvriks pigem sisu levitajaid (poed, tööstus) kui autoreid. Käesolevas töös ilmneb siiski, et noored eristavad enda jaoks selgelt ka tuntud autoreid ning vähemtuntud artiste.

On võimalik, et noored on valmis tunnustama, et nad teevad oma käitumisega halba just rikastele, sest nendele tekitatav kahju põhjustab inimestes vähem süütunnet. Soham (2006) toob ilusa paralleeli Inglise folkloorikangelase Robin Hoodiga ning selgitab, et piraatlus võib inimeste jaoks seostuda justnimelt “võtan rikastelt ja annan vaestele” mõtteviisiga. Kuivõrd Freestone ja Mitchelli (2004) kohaselt kehastab piraatlus paljude inimeste jaoks ka võitlust “kurjade” suurkorporatsioonidega, kes teoste hinnad tehiskult kõrgeks ajanud on, siis arvavad

paljud noored ka, et nende teguviis on vähemasti sama “õige” kui vastavate ettevõtete oma. Seega on põhjust järeldada, et tööstuse kannatused ei lähe noortele kuigivõrd korda, kuna suurettevõtteid tajutakse kaugete, rikaste ja anonüümsetena.

Väga kõnekas on ka see, et noored eristavad selgelt internetipiraatlust kui üldmõistet ja enda isiklikku piraatlustegevust. Kui enamik noori tajub, et internetipiraatlusel tervikuna on ka kannataja pool (eelkõige teoste levitajad), siis enda piraatlustegevusega eriti kahjusid ei seostata. Kõigest 19% vastanuist arvab, et nende piraatlustegevus tekitab kellelegi otsesest kahju. Freestone ja Mitchell (2004) selgitavad, et inimesed ei arva, et nad teevad piraatlusega kellelegi kahju, sest nad ei näe oma tegude otseseid majanduslikke tagajärgi.

Käesolevas töös leidsime tõepoolest, et need noored, kes on veendunud, et allalaadimine ei ole nende poolt legaalsel teel ostetavate teoste koguseid vähendanud, arvavad ka tugevamalt, et nende piraatluse tulemusel keegi kahju ei kannata.

Piraatluse võimalikud kahjud seostatakse seega otseselt piraatluse tulemusel saamata jäänud tuludega. Kuivõrd vaid 18% küsitletuist arvab, et kui nad vastavaid teoseid tasuta alla laadida ei saaks, ostaks nad samad teosed legaalsel teel, siis on arusaadav, miks inimesed ei näe, et nende tegevusest erilist kahju sünniks. Ingram ja Hinduja (2008) neutraliseerimisteooria kohaselt aitab ohvri olemasolu eitamine inimestel oma tegevusi õigustada ja ratsionaliseerida. Seega, võib “internetipiraat” argumenteerida järgnevalt: kui ma seda filmi alla laadida ei saaks, ei ostaks ma ikkagi ka selle filmi DVD-d, sest mul pole raha, järelikult ei jää kellelgi minu käitumise tõttu tulu saamata, mistõttu pole selles midagi halba, kui ma selle teose siiski alla laen.

4.3 AFEKTIIVNE TASAND

Kuivõrd uurija pakkus noortele hinnangu andmiseks välja vaid kolm erinevat emotsiooni (rahulolu, hirm, ootusärevus) sadadest võimalikest, ei aidanud käesolev uurimus välja selgitada, millised konkreetsed emotsioonid noorte jaoks internetipiraatlusega kõige tihedamalt seonduvad. Pigem oli eesmärk jõuda arusaamale selle osas, kas piraatlusega seonduvad inimestele pigem positiivsed või negatiivseid tundeelamused.

Ilmneb, et internetipiraatlusega seostuvad küsitletute jaoks eelduspäraselt eelkõige positiivsed emotsioonid ja autori poolt välja pakutuist kõige enam rahulolutunne. Kui Cronan ja Al-Rafee

(2006) on leidnud, et piraatlusega seonduv õnne- ja elevustunne ennustab vähemalt mõõdukat piraatlusega tegelemise taset, siis ka käesolevas töös ilmneb positiivne korrelatsioon positiivsete emotsioonide kogemise ja piraatlusega tegelemise sageduse vahel. Seega, need, kes on piraatlusega tegeledes rahulolevad ja ootusärevad, tegelevad sellega ka sagedamini kui need, kelle jaoks piraatlus negatiivsete tundmustega seostub.

Eelduspärane on tegelikult ka see, et kuigi piraatlus on illegaalne tegevus, mis on seadusega karistatav, siis hirm ja internetipiraatlus küsitletute jaoks kokku ei kuulu. Kuivõrd hirm seostub enamasti vahelejäämise riski ja potentsiaalse karistusega, siis on see Eesti kontekstis, kus ebaseadusliku failivahetuse ja allalaadimise osas kohtupraktika puudub, ka mõistetav.

Need vähesed vastanuist, kes vahelejäämist sellest hoolimata kardavad, praktiseerivad seda ka vastavalt harvemini. Seega on põhjust oletada, et emotsioonid on oluliselt seotud inimeste käitumisega.

Oluline on ka tõdeda, et võrreldes teiste väidetega andsid vastajad emotsioonide hinnangutes palju tihedamini vastuseks „raske öelda“, mistõttu on võimalik, et piraatlus ei seonduvad küsitletute jaoks autori poolt välja pakutud konkreetsete emotsioonidega. Ka ei ole võimatu, et tegelikult leidub ka negatiivseid tundeelamusi, mis noortele piraatlusega tugevalt seonduvad, mistõttu ei saa kindlalt väita, et negatiivsed tundeelamused internetipiraatluse kontekstis täiesti välistatud oleks.

Üks üldisema tasandi väide („Internetipiraatlusega seostuvad minu jaoks eelkõige negatiivsed emotsioonid“) aitas aga välistada võimaluse, et viimased prevaleeriks, kuivõrd vaid 8% vastanuist on selle väiteks, kas üldiselt või täiesti nõus.

4.4 SUBJEKTIIVSETE NORMIDE TASAND

Mitmed sotsiaalsühholoogia uuringud on leidnud, et inimene on oma käitumises suhteliselt konformne ning teiste tegevusest ja arvamustest tugevalt mõjutatud. Sealjuures on mõju seda tugevam, mida olulisemad on vastavad mõjuallikad inimese jaoks, mida rohkem neid on ning mida lähedamal nad inimesele füüsiliselt seisavad (Brehm et al 2005).

Teiste hoiakutest saab inimene aimu kas seeläbi, et neid talle eksplitsiitselt väljendatakse või näiteks kaaslaste käitumist jälgides. Eriti just moraalselt küsitavate tegude puhul võivad oluliste teiste arvamused inimese käitumisele tugevat mõju avaldada (Brehm et al 2005).

Käesolevas töös leiti, et enamik noori (85%) on „täiesti nõus“ või „üldiselt nõus“ väitega „Internetipiraatlus on minu tutvusringkonnas aktsepteeritud käitumine“. Nende seas, kes piraatlusega ei tegele, on proportsionaalselt rohkem noori, kes arvavad, et internetipiraatlus ei ole nende tutvusringkonnas aktsepteeritud käitumisviis kui nende seas, kes piraatlusega tegelevad.

Lisaks ilmneb, et mida rohkem on noored veendunud, et nende sõbrad piraatlustegevust aktsepteerivad, seda sagedamini nad ka ise piraatlusega tegelevad. Sellest võib järeldada, et noorte piraatlustegevus on tõepoolest mõjutatud sellest, mida arvavad ja teevad nende sõbrad ja tuttavad. Näib, et piraatluse kontekstis on grupinormid (sõprade arvamus ja tegevus) inimeste jaoks olulisemad kui õigusnormid (seadused), kuivõrd 91% vastanuist tegeleb piraatlusega hoolimata sellest, et nad seeläbi seadusi rikuvad. Vastav tulemus on heas kooskõlas ka seaduskuulelikkuse ökonoomse mudeliga, mille kohaselt järgivad inimesed seadusi seetõttu, et viimaste rikkumisest tulenev potentsiaalne kahju on nende jaoks suurem kui rikkumisest saadav tulu (Posner 1997). Kuivõrd internetipiraatlusega Eesti noorte jaoks karistusohu praktiliselt ei kaasne, on noorte käitumine vastava mudeli kohaselt ratsionaalne.

Seal, kus seadusliku järelvalve haare on väike, mängivad sotsiaalsed normid peamist rolli. Higgins jt (2008) kohaselt pärsib inimeste piraatlusega tegelemise kavatsusi see, kui nad tunnevad, et võivad piraatlusega tegelemise tulemusel kaotada neile olulisi suhteid.

Kuivõrd käesolevas valimis on vaid 4% küsitlenuist on nõus väitega „Mulle olulised inimesed on teinud mulle mu piraatlustegevuse pärast etteheiteid“, siis on tõenäoline, et lähedaste halvaksapanu ja hukkamõistu pärast küsitlenuid noored muret tundma ei pea. Kuivõrd aga piraatlus on küsitlenuid tutvusringkonnas hoopis normatiivne käitumine, on võimalik, et halvaksapanu võib pälvida hoopis normi eirav käitumine.

Lau (2006) uuris kvalitatiivanalüüsi meetodil USENETi kasutajate postitatud sõnumeid ja leidis, et etteheiteid tehti teiste kasutajate poolt just nendele inimestele, kes tunnistasid, et ostavad arvutitarkvara legaalsel teel ja mitte vastupidi. Vastav leid ei pruugi siiski laieneda muusika, filmide ja muu kultuurisisule.

Kõnekas leid on ka see, et 63% küsitlenuist arvab ka, et teised eakaaslased tegelevad piraatlusega nendest üldiselt sagedamini. Kuivõrd noored tajuvad normina veelgi aktiivsemat piraatlustegevust kui nende enda oma, on võimalik, et nad end seetõttu ka vähem süüdi tunnevad.

Ingram ja Hinduja (2008) neutraliseerimisteooria kohaselt aitab selline arusaam inimestel oma käitumist õigustada ja ratsionaliseerida.

4.5 EETILINE TASAND

Ilmneb, et vaid neljandik küsitlenuist peab internetipiraatlust valeks käitumisviisiks ning veelgi vähem noori (18%) tunnistab, et tunneb end internetipiraatlusega tegeledes süüdi. Seega, ühest küljest on noorte seas prevaleeriv hoiak see, et internetipiraatlus on vastuvõetav käitumine, kuid teisalt ei saa öelda, et see ka täiesti eetikavaba küsimus oleks, kuivõrd on ka neid, kes piraatlust valeks peavad.

Seega ei tasu eetilist perspektiivi täiesti kõrvale heita, vaid kasulik on küsida, miks nii paljud noored ebaseaduslikku käitumist aktsepteeritavaks peavad.

Hunti ja Vitell'i eetilise otsuse tegemise teooria kohaselt mõjutavad inimeste käitumist reeglite kõrval ka teleoloogilised hinnangud, kus teo eetilise määramiseks võetakse arvesse potentsiaalsed tagajärjed (1986, viidatud Cronan & Al-Rafee 2007 kaudu). Kuivõrd piraatlusest tulenevaid tagajärgi tajutakse pigem üldsusele kasutoovatena (vt ka kognitiivne tasand), siis selgitab teleoloogiline mudel hästi, miks noored piraatlusesse hästi suhtuvad.

Korrelatsioonianalüüsi tulemusel ilmneb tõepoolest, et mida positiivsematena tajutakse piraatluse võimalikke tagajärgi, seda tugevam on ka noorte veendumus, et internetipiraatlus on õige käitumisviis. Väga oluline aspekt on noorte jaoks kindlasti ka see, et just nemad isiklikult saavad osa vastavatest positiivsetest tagajärgedest.

Lisaks ilmneb, et eetiline hinnang on oluliselt seotud ka subjektiivsete normide (mida arvavad olulised teised) ja emotsioonidega, mistõttu võib arvata, et eetilise hinnangu väljakujunemisse panustavad nii sõbrad kui ka piraatlusega seonduvad tundeelamused.

Nende seas, kes internetipiraatlust siiski vääraks peavad, leidub ka proportsionaalselt rohkem noori, kes ise piraatlusega ei tegele. Seega saab eetilise hinnangu põhjal mingil määral ennustada ka inimese piraatlusega seotud käitumismustreid. Kuivõrd valeks peab piraatlust 24% valimist, aga 91% küsitlenuist sellega ometigi tegeleb, siis on selge, et ka nende seas, kes ise piraatlust praktiseerivad, leidub inimesi, kes piraatlust negatiivse tegevusena näevad. Millest tuleneb see, et inimesed oma põhimõtete vastaselt käituvad? Eckhurdti ja kolleegide (2007) kohaselt

mängivad eetilise otsuse tegemisel määravat rolli mitmesugused personaalsed ja situatiivsed tegurid. Näiteks on võimalik, et noor peab piraatlust küll taunimisväärseks käitumiseks, aga veel rohkem, kui ta piraatlust halvaks peab, on ta kiindunud mingisse artisti, kelle plaati poes saadaval ei ole, aga tasuta alla laadida saab. Antud situatsioonis on võimalik, et see inimene käitub oma eetiliste tõekspidamiste vastaselt ja omandab vastava plaadi illegaalsel teel. Sarnased stsenaariume võib elus tekkida sadu ja tuhandeid, mistõttu ei ole inimese eetiliste hoiakute põhjal üksikkäitumist alati ennustada võimalik.

Hoolimata sellest, eetilised põhimõtted ja käitumine teinekord vastuolus on, kinnitavad käesolevas töös leitud olulised korrelatsioonid siiski seda, et eetiliste hoiakute pinnalt on võimalik siiski päris hästi ennustada inimese tüüpilist käitumist.

4.6 MEETODI KRIITIKA JA EDASISED UURINGUD

Käesoleva uuringu kõige suurem metodoloogiline miinus on kindlasti see, et empiirika kogumiseks läbi viidud küsitlus ei ole esindusliku valimiga. Seega, olenemata valimi suurusest (882 inimest), ei saa selle põhjal tehtavaid järeldusi üldistada kogu Eesti noorsoole. Lähtuvalt küsitluse levitamise viisist ja keskkonnast (Facebook, tudengilistid, noorteorganisatsioonide listid) on valim suuresti tudengite suunas kallutatud.

Kuivõrd uurija aga ei leidnud vanust, tegevusala ega haridustaset arvesse võttes noorte hoiakute ja käitumise osas mingeid statistiliselt olulisi lahknevusi, võib siiski eeldada, et internetipiraatlust tajutakse erinevates sotsiaaldemograafilistes gruppides (vähemasti käesoleva valimi hulgas) suhteliselt sarnaselt.

Lisaks on võimalik, et küsitluse pealkiri „Internetipiraatlus ja hoiakud“ kutsus vastama pigem neid inimesi, kes piraatlustegevusega ise kursis on ja seda ka praktiseerivad. Kuivõrd uuringu tulemusel ilmnas, et lausa 91% küsitletuist tegeleb regulaarselt internetipiraatlusega, siis oli lõplikus valimis vaid 79 inimest, kes sellega tänase seisuga ei tegele. See number on aga ehk natuke liiga väike, et võimaldada teha järeldusi vastava grupi karakteristikute kohta ning analüüsida seda, mille poolest piraatlusega mitte-tegelejad teistest erinevad.

Veidi üldisem hoiakute uurimisega kaasnev mureküsimus on see, et inimesed ei pruugi alati olla oma suhtumistest teadlikud või on nende hoiakud liiga keerulised, et neid numbriskaala abil kirjeldada (Brehm et al 2005). Vastavat probleemi võis antud küsitluse puhul hästi tajuda

mõningate suurt üldistusvõimet nõudvate väidete puhul (nt “Internetipiraatluse tulemusel ühiskond tervikuna võidab”), kus noored tihti konkreetse hinnangu andmise asemel “raske öelda” vastasid. Seega oleks kasulikum olnud suure abstraktsusastmega väiteid küsitluse koostamisel vältida.

Tulevastes uuringutes oleks sobilik valimit laiendada ja püüda uurida, kas ja kui võrd erinevalt tajuvad internetipiraatluse fenomeni eri generatsioonidesse kuuluvad inimesed. Samuti oleks kasulik ületada meetodi piire ning võttes baasiks käesoleva uurimuse peamised tulemused, minna mõne konkreetsema aspektiga süvitsi kvalitatiivsete meetodite (nt intervjuud, foorumite kontentanalüüs) abil. Näiteks oleks huvitav intervjuude abil uurida seda, miks mõned inimesed, kes varem piraatlusega tegelesid, sellest nüüdseks loobunud on. Seeläbi võib saada paljastavat informatsiooni selle kohta, millised tegurid panevad inimesi oma senist käitumismustreid muutma. Ka oleks väga kasulik uurida sügavuti piraatlusega seonduvaid kognitiivseid skeme (tagajärgede tajumine, ratsionaliseerimine jne), kui võrd just need on väga tugevas seoses inimeste käitumiskavatsusega.

KOKKUVÕTE

Internetipiraatlus on ebaseaduslik tegevus, mis on ülemaailmselt laialt levinud hoolimata sellest, et see ei sobitu kuidagi tänaste seaduste ega ärimudelitega. Mõned uurijad arvavad, et internetipiraatlusest on kujunenud midagi palju enam kui vaid majanduslik mureküsimus ning et sellest on saanud mitmepalgeline sotsiaalne nähtus oma põhimõtete ja ideaalidega (Altschuller & Benbunna-Fich 2009).

Igal juhul on selge, et nii laialt levinud käitumispraktikat ei saa ignoreerida ega hõlpsalt ära kaotada. Seega on internetipiraatluse fenomeni vaja uurida, et leida mõistlikke lahendusi, kuidas vähendada lõhet selle vahel, kuidas asjad seaduse silmis olema peaks ja kuidas nad reaalsuses toimivad.

Kui võrd internetipiraatluse küsimus on Eestis akadeemia poolt tähelepanuta jäetud, astub käesolev bakalaureusetöö esimese sammu, et mõista internetipiraatluse tähendust eesti noorte jaoks. Formaliseeritud küsitluse abil uuriti Eesti noorte piraatlusega seotud hoiakuid, eetilisi kaalutlusi ning sotsiaalseid norme.

Küsitlust levitati eelkõige Facebooki keskkonnas ning lõplik valim koosnes 882 noorest vanuses 15-30.

Peamiste tulemustena ilmneb, et internetipiraatlus on küsitletute seas üldlevinud käitumispraktika ning väga paljude noorte jaoks lausa harjumuspärane tegevus. Küsitletud seostavad internetipiraatlust tugevalt positiivsete tagajärgedega, kusjuures sellest nähakse kasu tõusvat nii üldsusele tervikuna kui vähetuntud artistidele konkreetselt: kui üldsus saab osa kultuuri vabast levikust, siis artistid koguvad oma teoste leviku abil kuulsust.

Piraatluse võrrandi kaotaja poolena tajuvad noored eelkõige teoste levitajaid (poed, tööstus) ja veidi vähem ka tuntud artiste. Sealjuures aga näib, et küsitletud lükkavad internetipiraatlusest tuleneva kahju ja seeläbi ehk ka süü endast võimalikult kaugele. Seda kinnitab ka tulemus, et isikliku piraatlustegevusega enamik küsitletuist otsesid kahjusid ei seosta.

Emotsionaalses plaanis kogevad noored piraatlusega tegeledes pigem positiivseid tundeelamusi. Positiivsete emotsioonide kogemine ennustab ühtlasi ka suuremat piraatlusega tegelemise sagedust. Hirmu noored piraatlusega tegeledes üldiselt ei tunne, mis on Eesti kontekstis, kus allalaadimise osas kohtupraktika puudub, igati mõistetav. Kui õiguslikus plaanis on piraatlusega tegelemise riski väga madal, siis ilmneb, et ka sotsiaalses plaanis on see noorte jaoks peaaegu olematu. Enamik noori usub, et internetipiraatlus on nende tutvusringkonnas aktsepteeritud tegevus ning kuivõrd vaid väga üksikutele on sõbrad piraatluse pärast etteheiteid teinud, siis ei seostu piraatlusega ka mingeid sotsiaalseid kahjusid.

Kõige eelneva valguses on eelduspärane ka see, et enamik noori peab internetipiraatlust vastuvõetavaks käitumiseks ja ei tunne end piraatlusega tegeledes süüdi. Arvestades piraatlusega tegelejate osakaalu käesolevas valimis (91%) on see, et neljandik küsitletuist internetipiraatlust siiski vaeleks peab, isegi oodatust kõrgem tulemus. See annab ka alust arvata, et mingi õige-vale dimensioon küsitletute jaoks piraatlusega siiski seostub.

Kõike eelnevat arvesse võttes võib öelda, et internetipiraatlus on küsitletute seas normatiivne käitumispraktika, mis seostub väga tugevalt positiivsete emotsioonide ja tagajärgedega. Kuivõrd

risk piraatlusega tegeledes vahele jääda on väga madal ja piraatluse võimalik negatiivne kahju ei ole otseselt tajutav, siis ei pea küsitletud oma piraatlustegevust probleemseks käitumiseks.

SUMMARY

Internet piracy is an illegal activity that has become commonplace all over the world despite its discordance with the current legislation and business models. Some authors suggest that Internet piracy is much more than just an economic problem and has become a social phenomenon with its own set of rules, principles and ideals (Altschuller & Benbunann-Fich 2009).

In any case, a practice so widespread can not be ignored nor abolished easily, which is why it needs to be understood and researched in order to bridge the gap between how things are and how they should be according to the law.

As no comprehensive research on the topic of Internet piracy has ever been carried out in Estonia, the current study serves to make the first step to explore the significance of piracy for Estonians. A standardized questionnaire was conducted to study young peoples attitudes towards internet piracy. Questions about ethical considerations and Internet piracy related social norms were also included in the study.

The questionnaire was distributed mainly in Facebook and the final sample consisted of 882 Estonian men and women between the ages of 15 and 30.

The results indicate that Internet piracy is an extremely widespread practice among the sample and more than half of those questioned consider it a habit. Most young people in the sample associate Internet piracy with positive effects as they see it benefitting the society as a whole through dissemination of culture and by helping starting artists gain popularity. Economic losses are associated mainly with the anonymous industry and shops and somewhat less with well-known rich artists. The results also indicate that subjects try to direct the possible guilt as far from themselves as possible with stating that their own pirating does not produce any direct harm to anyone.

Most subjects associate Internet piracy with positive emotions and correlation analysis suggests that the stronger the positive emotions the more often the subjects tend to pirate. As a general rule the subjects did not have any fears when pirating digital media, which was expected as no-one has ever been prosecuted for illegal downloading in Estonia. In the legal point of view the risks of getting caught are extremely low, but it also turns out that for the subjects the social risks are as low as the legal risks. Most subjects believe that Internet piracy is accepted by their friends and acquaintances and only a few admitted to ever having been told off by their friends for pirating.

Taking all this into consideration, it's not surprising that most subjects deem Internet piracy acceptable and feel no remorse while practicing it. Although 91% of the subjects pirate regularly, still a fourth of the sample considers piracy to be ethically wrong. Therefore it appears that there are some considerations that make people go against what they think is wrong.

All in all, the current study suggests that Internet piracy is a normative behaviour among the sample and that it's strongly associated with positive effects and emotions. As the risk on getting caught while pirating is so low and the possible harm is not in view, the subjects do not consider their pirating as a problem.

KASUTATUD KIRJANDUS

Al-Rafee, S & T. P. Cronan. (2007). Factors That Influence The Intention To Pirate Software and Media. *Journal of Business Ethics*, 78, 4: 527-545.

Al-Rafee, S& T. P. Cronan. (2006). Digital Piracy: Factors That Influence Attitude Toward Behavior. *Journal of Business Ethics*, 63: 237–259.

Altschuller, S & R. Benbunan-Fich. (2009). Is Music Downloading The New Prohibition? What Students Reveal Through An Ethical Dilemma. *Ethics and Information Technology*, 11, 1: 49-56

Anderson, N. (2010). Has The RIAA Sued 18,000 people... Or 35,000? *Ars Technica*. URL (kasutatud mart 2011) <http://arstechnica.com/tech-policy/news/2009/07/has-the-riaa-sued-18000-people-or-35000.ars>.

Autoriõiguse seadus (11.11.1992) RT 1992, 49, 615; viimati muudetud 22.09.2004. URL (kasutatud märts 2011) <https://www.riigiteataja.ee/akt/810714>.

Autoriõiguse seaduse § 27 mõjude hindamise uuring. (2007). URL (kasutatud marts 2011) http://www.autor.ee/pictures/kultmin_aruanne_15.05.07.pdf

Baron, A. & D. Byrne. (1997). *Social Psychology* (8th edition). Boston: Allyn & Bacon

Berendson, R. (2007). Filmi interenetti panek tõi kuriteokaristuse. *Postimees*. URL (kasutatud aprill 2011) <http://www.postimees.ee/301107/esileht/siseuudised/298742.php>

Brehm, S. S. & S. M. Kassin & S. Fein. (2005). *Social Psychology* (6th edition). New York: Houghton Mifflin Company.

Brey, P. (2007). Is Information Ethics Cultural Relative? *International Journal of Technology and Human Interaction*, 3, 3:12-24

Eckhardt, G. & T. Devinney & R. Belk. (2007). Why Don't Consumers Behave Ethically? The Social Construction Of Consumption. *Advances in Consumer Research - North American Conference Proceedings*, 34:12-13.

Ernesto. (2010). *Piracy Rises in France Despite Three Strikes Law*. URL (kasutatud aprill 2011) <http://torrentfreak.com/piracy-rises-in-france-despite-three-strikes-law-100609>. Kasutatud aprill 2011.

Estonian Facebook Statistics (2011). URL (kasutatud mai 2011) <http://www.socialbakers.com/facebook-statistics/estonia>

Failide allalaadija – kas ikka aus inimene? (2010). URL (kasutatud aprill 2011) <http://stvk-ko.965859.n3.nabble.com/Failide-allalaadija-kas-ikka-aus-inimene-td1911017.html>.

- Fishbein, M. & Ajzen, I. (1975). *Belief, Attitude, intention and behaviour: An introduction to theory and research*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Ford, R. C & W. D. Richardson. (1994). Ethical Decision Making: A Review Of The Empirical Literature. *Journal of Business Ethics*, 13, 3: 205-221.
- Forester, T. & P. Morrison. (1994). *Computer Ethics: Cautionary Tales And Ethical Dilemmas In Computing*. Cambridge: MIT Press.
- Freestone, O & V. Mitchell. (2004). Generation Y Attitudes Towards E-ethics And Internet-related Misbehaviours. *Journal of Business Ethics*, 54, 2:121-128.
- Glass, S & A. Wood. (1996). Situational Determinants Of Software Piracy: An Equity Theory Perspective, *Journal of Business Ethics*, 15, 11: 1189-1198.
- Holland, R. W & B. Verplanken & A. van Knippenberg. (2002). On The Nature Of Attitude-Behavior Relations: The Strong Guide, The Weak Follow. *European Journal of Social Psychology*, 32: 869-876.
- Higgins, G & S.E. Wolfe & C.D. Marcum. (2008). Digital Piracy: An Examination Of Three Measurements of Self-Control. *Deviant Behavior*, 29,5: 440-460.
- Hunt, R. & P. Williams & I. Rowlands & D. Nicholas. (2009). Williams *Copycats? Digital Consumers In The Online Age*. URL (kasutatud märts 2011)
<http://www.fortiumtech.com/downloads/resources/sabip-ciberreport.pdf>.
- Hsu, J. & C. Shiue. (2008). Consumers' Willingness To Pay For Non-pirated Software. *Journal of Business Ethic*, 81,4: 715-732.
- Huskinson, T. L. H & G. Haddock. (2006). Individual Differences In Attitude Structure And The Accessibility Of The Affective And Cognitive Components Of Attitude. *Social cognition*, 24, 4: 453-468.
- Ingram, J.R & S. Hinduja. (2008). Neutralizing Music Piracy: An Empirical Examination. *Deviant Behavior*, 29, 4: 334-366 .

IFPI Digital Music Report 2011: Music At The Tusch Of A Button. (2011). URL (kasutatud aprill 2011) <http://www.ifpi.org/content/library/DMR2011.pdf>

Johns, A (2009). *The Intellectual Property Wars from Gutenberg to Gates.* Chicago: Chicago University Press.

Kroonberg, R. (2010). Kriminaalmenetlus. A. Lall (toim). *Ühiskonna turvalisuse teenistuses.* Tallinn: TTÜ kirjastus: 192 -203

LaRose, R & J. Kim. (2007). Share, Steal, Or Buy? A Social Cognitive Perspective Of Music Downloading. *Cyberpsychology & behavior*, 10, 2: 267-277.

Lau, E.K. (2006). Factors Motivating People Toward Pirated Software. *Qualitative Market Research*, 9, 4: 404-419.

Lee, G. D & R. Low. (2004). *Internet Pirates: Generational Attitudes Towards Intellectual Property Online.* URL (kasutatud aprill 2011)

<http://smib.vuw.ac.nz:8081/WWW/ANZMAC2004/CDsite/papers/Lee6.PDF>

Lemley, M.A. & R. A. Reese (2004). Reducing Digital Copyright Infringement Without Reducing Innovation. *Stanford Law Review*, 56, 6: 1345-1434

Levin, A & M. Dato-on & C. Manolis. (2007). Deterring Illegal Downloading: The Effects Of Threat Appeals, Past Behavior, Subjective Norms, And Attributions Of Harm. *Journal of Consumer Behaviour*, 6, 2/3: 111-122.

Logsdon, J.M & J.K. Thompson & R.A. Reid. (1994). Software Piracy: Is It Related To Level Of Moral Judgment? *Journal of Business Ethics*, 13: 849-857.

Lysonski, S & S. Durvasula. (2008). Digital Piracy Of MP3s: Consumer And Ethical Predispositions. *Journal of Consumer Marketing*, 25, 3:167-178.

Malcolm, J. G. (2003). *International Copyright Piracy: A Growing Problem with Links to Organized Crime and Terrorism.* URL (kasutatud mai 2011).

http://commdocs.house.gov/committees/judiciary/hju85643.000/hju85643_0.htm

- Myers, D. G. (1993). *Social Psychology* (4th edition). Columbus, OH : McGraw-Hill
- Olson, J. & M. Zanna. (1993). Attitudes and Attitude Change. *Annual Review of Psychology*, 44: 117–154.
- Peace, A. & D. Gallette. (2003). Software Piracy in the Workplace: A Model And Empirical Test. *Journal of Management Information Systems*, 20,1: 153–177.
- Pisuke, H (2004). *Autor ja ülikool: Autoriõiguse alused*. Tartu: TÜ kirjastus.
- Posner, R. A. (1997). Social Norms And The Law: An Economic Approach. *The American Economic Review*, 87, 2, 365-369
- Rahim, M & A. H. Seyal & M. N. A. Rahman, (1999). Software Piracy Among Computing Students: A Bruneian scenario. *Computers & Education*, 32: 301-321.
- Recording Industry 2006 Piracy Report: Protecting Creativity In Music*. (2006). URL (kasutatud aprill 2011) <http://www.ifpi.org/content/library/piracy-report2006.pdf>.
- S. 3728: A Bill To Amend Title 17, United States Code, To Extend Protection To Fashion Design, And For Other Purposes*. URL (kasutatud aprill 2011) <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/BILLS-111s3728rs/pdf/BILLS-111s3728rs.pdf>
- Schulze, H & K. Mochalski. (2009). *IPOQUE 2008/2009 Internet Study*. URL (kasutatud aprill 2011) <http://www.ipoque.com/userfiles/file/ipoque-Internet-Study-08-09.pdf>.
- Selwyn, N. (2008) A Safe Haven for Misbehaving? : An Investigation of Online Misbehavior Among University Students. *Social Science Computer Review*, 26,4: 446-465.
- Seventh Annual BSA/IDC Global Software 09 Piracy Study*. URL (kasutada märts 2011) <http://www.tarkvaraliit.ee/UserFiles/.files/IDC%20Piracy%20Study%202009%20final%20report.pdf>.
- Siegfried, R. M. (2004). Student Attitudes On Software Piracy And Related Issues Of Computer Ethics. *Ethics and Information Technology*, 6,4: 215–222.

Shang, R & Y. Chen & P. Chen. (2008). Ethical Decisions About Sharing Music Files in the P2P Environment. *Journal of Business Ethics*, 80,2: 349-365.

Shoham, A & A. Ruvio & M. Davidow. (2008). (Un)ethical Consumer Behavior: Robin Hoods Or Plain Hoods?. *Journal of Consumer Marketing*, 25,4: 200-210.

Sonny Bono Copyright Term Extension Act. (1998). URL (kasutatud aprill 2011)
<http://www.copyright.gov/title17/92chap3.html#3-4>

Trafimow, D & K. Finlay. (1996). The Importance of Subjective Norms for a Minority of People: Between-subjects and Within-subjects Analyses. *Personality & Social Psychology Bulletin*, 22: 820–829.

Täht, K. (2011). *Andmetöötlus sotsiaalteadustes*. Slaidipakett. Tartu Ülikool, psühholoogia instituut.

Vallaste, H. (2011). E-teatmik: IT ja sidetehnika seletav sõnaraamat. URL (kasutatud aprill 2011) <http://vallaste.ee/>

Vekhter, D & J. Peng. (2000). *Internet Piracy*. URL (kasutatud mai 2011). <http://www-cs-faculty.stanford.edu/~eroberts/cs201/projects/1999-00/software-piracy/mainframe.html>

What is warez? (2006). URL (kasutatud mai 2011).
http://www.warezfaq.com/what_is_warez.htm

LISA 1: KÜSITLUS

Internetipiraatlus ja hoiakud

* Vastamine nõutud

Lgp vastaja

Tegemist on Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala bakalaureusetöö jaoks läbi viidava küsitlusega. Antud küsimustiku eesmärk on välja selgitada Eesti noorte hoiakuid internetipiraatluse suhtes. Sealjuures on internetipiraatlus defineeritud kui "autoriõigustega tarkvara ja meediafailide (muusika, filmid, e-raamatud, telesarjad) ebaseaduslik jagamine ja allalaadimine Interneti keskkonnas". Küsimustik on täiesti anonüümne ja selle täitmine võtab aega umbes 5 minutit. Tänan teid ette vastamise eest

1. Olen üldjoontes kursis sellega, mida tähendab autoriõigus: * 1-üldse ei nõustu 2- üldiselt ei nõustu 3-raske öelda, 4- üldiselt nõus, 5-täiesti nõus

1   2   3   4   5

2. Minu jaoks on Interneti keskkonnas raske aru saada, mis kvalifitseerub autoriõiguste rikkumisena ja mis mitte * * 1-üldse ei nõustu 2- üldiselt ei nõustu 3-raske öelda, 4- üldiselt nõus, 5-täiesti nõus

1   2   3   4   5

3. Internetipiraatlus on minu arvates oluline probleem * 1-üldse ei nõustu 2- üldiselt ei nõustu 3-raske öelda, 4- üldiselt nõus, 5-täiesti nõus

1   2   3   4   5

4. Pean internetipiraatlust valeks käitumisviisiks * 1-üldse ei nõustu 2- üldiselt ei nõustu 3-raske öelda, 4- üldiselt nõus, 5-täiesti nõus

1   2   3   4   5

5. Ma ei tunne end internetipiraatlusega tegeledes süüdi

- Täiesti nõus Üldiselt nõus Raske öelda Üldiselt ei nõustu Üldse ei nõustu
- Ma pole kunagi Internetipiraatlusega tegelenud

6. Arvan, et internetipiraatlus kahjustab autorite huve * * 1-üldse ei nõustu 2- üldiselt ei nõustu 3-raske öelda, 4- üldiselt nõus, 5-täiesti nõus

1 2 3 4 5

7. Internetipiraatluse tulemusel ühiskond tervikuna pigem võidab kui kaotab * 1-üldse ei nõustu 2- üldiselt ei nõustu 3-raske öelda, 4- üldiselt nõus, 5-täiesti nõus

1 2 3 4 5

8. Internetipiraatluse tulemusel saavad majanduslikku kahju eelkõige: *

	Täiesti nõus	Üldiselt nõus	Raske öelda	Üldiselt ei nõustu	Üldse ei nõustu
Poed	☐	☐	☐	☐	☐
Tööstus (plaadikompaniid ja filmistuudiod)	☐	☐	☐	☐	☐
Tuntud artistid/autorid	☐	☐	☐	☐	☐
Vähetuntud	☐	☐	☐	☐	☐

Täiesti
nõus   Üldiselt
nõus   Raske
öelda   Üldiselt ei
nõustu   Üldse ei
nõustu

artistid/autorid

9. Internetipiraatlus võimaldab vähetuntud artistidel ja teostel populaarsust koguda ** 1-üldse ei nõustu 2- üldiselt ei nõustu 3-raske öelda, 4- üldiselt nõus, 5-täiesti nõus

1   2   3   4   5

10. Internetipiraatlus aitab kaasa kultuuriteoste laiemale levikule * 1-üldse ei nõustu 2- üldiselt ei nõustu 3-raske öelda, 4- üldiselt nõus, 5-täiesti nõus

1   2   3   4   5

11. Usun, et internetipiraatlus pidurdab loomekeskkonna arengut * 1-üldse ei nõustu 2- üldiselt ei nõustu 3-raske öelda, 4- üldiselt nõus, 5-täiesti nõus

1   2   3   4   5

12. Olen ise teadlikult internetipiraatlusega tegelenud * Kui vastad küsimusele "ei" või "jah, kuid enam ei tegele", siis liigu edasi küsimuse number 22 juurde

Jah   Ei   Jah, kuid enam ei tegele

13. Võib öelda, et internetipiraatlusega tegelemine on kujunenud minu jaoks harjumuseks 1-üldse ei nõustu 2- üldiselt ei nõustu 3-raske öelda, 4- üldiselt nõus, 5-täiesti nõus

1   2   3   4   5

14. Usun, et minu piraatlustegevus ei tekita kellelegi otsest kahju 1-üldse ei nõustu 2- üldiselt ei nõustu 3-raske öelda, 4- üldiselt nõus, 5-täiesti nõus

1   2   3   4   5

15. Kui ma ei saaks Internetist tasuta alla laadida, siis ostaksin vastavad teosed legaalsel teel (poest või internetipoest) 1-üldse ei nõustu 2- üldiselt ei nõustu 3-raske öelda, 4- üldiselt nõus, 5-täiesti nõus

1   2   3   4   5

16. Tegelen internetipiraatlusega keskmiselt:

- Korra paari kuu jooksul või harvem
- Korra või paar kuu jooksul
- Korra nädalas
- Mitu korda nädalas
- Korra päevas või tihedamini

17. Tegelen internetipiraatlusega, sest:

	Täiesti nõus	Üldiselt nõus	Raske öelda	Üldiselt ei nõustu	Üldse ei nõustu
mul ei ole raha, et neid teoseid legaalsel teel	☐	☐	☐	☐	☐

	Täiesti nõus	Üldiselt nõus	Raske öelda	Üldiselt ei nõustu	Üldse ei nõustu
omandada					
alla laadimine on mugavam kui poest (ka Internetipoed) ostmine	☐	☐	☐	☐	☐
sel teel on kättesaadav laiem sisuvalik kui poodides	☐	☐	☐	☐	☐
tahan enne ostu saada aimu teose väärtusest (sampling)	☐	☐	☐	☐	☐

18. Kui ebaseaduslikul teel all laetud teos mulle väga meeldib, ostan sama teose ka legaalsel teel: 1- üldse ei nõustu 2- üldiselt ei nõustu 3-raske öelda, 4- üldiselt nõus, 5-täiesti nõus

1   2   3   4   5

19. Kui mul oleks rohkem raha, tegeleksin Internetipiraatlusega harvemini: 1-üldse ei nõustu 2- üldiselt ei nõustu 3-raske öelda, 4- üldiselt nõus, 5-täiesti nõus

1   2   3   4   5

20. Ebaseaduslik allalaadimine on vähendanud minu poolt ostetavate teoste koguseid: 1-üldse ei nõustu 2- üldiselt ei nõustu 3-raske öelda, 4- üldiselt nõus, 5-täiesti nõus

1   2   3   4   5

21. Internetipiraatlusega tegeledes olen enamasti

Täiesti nõus	Üldiselt nõus	Raske öelda	Üldiselt ei nõustu	Üldse ei nõustu
--------------	---------------	-------------	--------------------	-----------------

	Täiesti nõus	Üldiselt nõus	Raske öelda	Üldiselt ei nõustu	Üldse ei nõustu
Hirmul	☐	☐	☐	☐	☐
rahulolev	☐	☐	☐	☐	☐
ootusärev	☐	☐	☐	☐	☐

22. Internetipiraatlusega seostuvad minu jaoks eelkõige negatiivsed emotsioonid * 1-üldse ei nõustu 2- üldiselt ei nõustu 3-raske öelda, 4- üldiselt nõus, 5-täiesti nõus

1   2   3   4   5

23. Kardan, et võiksin/võin internetipiraatlusega tegeledes vahele jääda * 1-üldse ei nõustu 2- üldiselt ei nõustu 3-raske öelda, 4- üldiselt nõus, 5-täiesti nõus

1   2   3   4   5

24. Internetipiraatlus on minu tutvusringkonnas aktsepteeritud tegevus * 1-üldse ei nõustu 2- üldiselt ei nõustu 3-raske öelda, 4- üldiselt nõus, 5-täiesti nõus

1   2   3   4   5

25. Mulle olulised inimesed on teinud mulle piraatluse pärast etteheiteid * 1-üldse ei nõustu 2- üldiselt ei nõustu 3-raske öelda, 4- üldiselt nõus, 5-täiesti nõus

1   2   3   4   5

26. Arvan, et teised minuealised tegelevad internetipiraatlusega minust üldjuhul sagedamini * 1-täiesti nõus, 2- üldiselt nõus, 3-raske öelda, 4- üldiselt ei nõustu, 5-üldse ei nõustu

1   2   3   4   5

27. Sugu

1. Naine
2. Mees

28. Vanus

29. Haridustase (Vali kõige sobivam variant)

1. Põhiharidus omandamisel
2. Põhiharidus
3. Keskkharidus omandamisel
4. Keskkharidus
5. Keskeriharidus
6. Kõrgharidus omandamisel
7. Kõrgaharidus

30. Tegevusala (Vali kõige sobivam variant)

1. Õpin
2. Õpin ja töötan
3. Töötan
4. Ei õpi ega tööta

Täna vastamast!